

NACIONALSOCIALISTINIS IR KOMUNISTINIS GENOCIDAS LIETUVOJE

Iki kolei, Viešpatie, šventasis ir tikrasis, Tu neteisi ir nekersijji už m s krauj tiems, kurie gyvena žemje ? (Apreiškimas, 6, 10).

I. Ist or in s par al el s

Lietuvos šalis yra ne tik didvyri žem , bet ir kankini tauta. J slegia septyni šimtai met užl žtan i kov vakaruose su german Skil ir tiek pat met rytuose su slav Charibde. Sunki m s istorijos dalia ir grasi ateitis. Maironio žodžiai « nebijokim vargo kieto, nes be jo gali nai p na » arba Putino, — kad « Tauta b t amžina — ji turi mok ti gyventi laisv je ir nepal žti vergijoje » — yra padr sinanti paguoda, bet ne išgelb jimas. Tikrai, m s tautos gyvenimo audeklas yra apmestas kan iomis ir ataustas herojiškumu. Jie neatskiriami vienas nuo kito. Atrodo, kad jie išsrovena vienas iš kito. Jie apsprendžia m s tautos b do turin ir lemia jo apraiškas. Jotvingiai ... galindai ... pr sai! Kur dingo jie ? Neklauskime ... Amžiai užmarš ant j užrito. Tik legendos, prikrautos tragizmo, apie juos byloja. Senieji metraš iai juos sumini trumpais sakiniais, ir dar išlik s vienas-kitas vietovardis ...

Homicidas — žmogžudyb , matomai, yra imanentiška žmogui paliestam pirmgim s nuod m s. Pirmoji žmogžudyst buvo brol žudyst : Kainas nužud brol Abel . Ir nuo tada «Kaino ras dang kopia ir meta Diev žem n ».

Istorijoje yra žinomi skaitlingi masiniai žmoni žudymai. Iki krikš ionyb s sisunkimo visuomenin ir valstybin gyvenim , galima sakyti, buvo visuotinis paprotys, kad nugal t gyvyb ir turtai priklaus nugal tojui. Gr smingai aidi amžiuose Rom n formul *Vae victis* — vargas nugal tiems. Karai buvo paprastai baigiami bes lyginiu pasidavimu, Rooseveltto formule *Unconditional*

surrendering. Buvo sunaikinama ne tik nugal t j kariuomen , bet ir nužudoma daug vyr arba paimami nelaisv ir padaromi vergais.

Tvirtov s ir miestai buvo sunaikinami ir sulyginami su žeme. Tai labai primena Hitlerio kliegiant šauksm : *Ich werde ihre Städte ausradieren*. Dievnamiai buvo sugriaunami, dievai i stabai pagrobiami ir išvežami. Ar tai n ra religinis genocidas ? Toksai elgesys nebuvo slepiamas, bet viešai skelbiamas. Tik prisiminkime r staus Katono kartojim Romos senate : *Ceterum censeo Carthaginem delendam esse*.

Tais laikais dažniausiai gr m si dvi skirtingos tautos, dvi skirtingos kult ros — tai nugal tos tautos išžudymas, verginimas arba išvedimas, išvarymas nelaisv yra gryno vandens genocidas. Bet tuomet žmon s veng rafinuot žodini pinkli ir vartodavo aiškesnes s vokas. Tod l visus tokius veiksmus vadino žmogžudybe, nes visokis nekalto žmogaus žudymas yra žmogžudyst . D l to prof. R. Lemkino, didelio humanisto ir žudom taut draugo, naujadaras *genocidas* (*genus* — gentis, *caedere* — žudyti) nieko naujo neatneš , o tik gal kiek pabr ž tautini grupi žudymo baisum , bet tuo pa iu pridengia šeš liu žmoni *holokausto* žiaurum .

Tai Babilonijos valdovas Nabuchodonosaras sugriov Jeruzal . Jis tris kartus didel žyd tautos dali, drauge su pranašais Ezekieliu, Danieliumi ir Baruchu, išvar per dykumas nelaisv , iš kurios juos paleido Persijos karalius Kiras (538 m. prieš Krist) , užkariav s Babilonij .

Tai Egipto faraonas sak : naikinti, žudyti ir išgaišinti žydus ¹. Tai labai primena Hitlerio-Himmlerio *Final Solution* — žyd tautos likimo baigiam j sprendim .

Tai Romos legijonai, vadovaujami Publijaus Kornelijaus Scipiono, sunaikino (146 m. prieš Krist) Didonos kurt , žydint , turint 700.000 gyventoj Kartaginos miest .

Tai Vespasianas sugriov (70 m. po Kristaus) Jeruzal , nepalikdamas akmens ant akmens, ir išblašk žydus keturi v j šalis.

O m s eros penktame šimtme tyje ten, kur praskriejo Atilos (gotiškai - t velis) — Dievo rykšt s — raiteliai ir pražygiavo jo rykiuojami hunai, net žol neaugo per ilgus dešimtme ius. Kelet šimtm e i v liau paslaptingos Mongolijos step se iškil s Džingischanas, kaip viesulas, nesustabdomai peržygiavo skersai Azij ir pasiek net Vakar Europ . Teigiama, kad jo kariauna išžud

¹ *Exodus* 1, 8-22.

apie 20.000.000 vairi tautybi žmoni . Savo pergal ms atžym ti, jis sukraudavo kalnus iš nukirst prieš galv .

Genocidini veiks m buvo padaryta nemažai ir viduramži Europoje — kryžiaus kar metais bei turkams užkariavus Bizantij ir pietrytin Europ .

O išnaikinimas albigie i (1208-1226), arba veiksmai atlikti vaduojantis lapidariniu posakiu — « geriau sunaikinti k n , kad išgelb ti siel », arba Augsburgs susitarimas (1555) ir gyvendinimas jo turinio *cuius regio — eius religio*, ar nepriklauso vienai ar kitai genocido r šiai ? Tik XVIII-XIX šimtme iuose nebuvo didesn s apimties genocidini veiks m . Atrod , kad žmonija pasuko tauresniais keliais. XIX šimtmetyje po Solferino kautyni (1859) šveicaro Henry Dunant entuziastiškoms pastangoms 1864 m. buvo kurtas Tarptautinis Raudonasis Kryžius ir pasirašyta konvencija užtikrinusi karo sužeistiesiems, medicinos personalui bei ligonin ms nelie iamyb ir glob . Ženevos konvencij sek Haagos konvencijos ir Briand-Kellogo paktas. Atrod , kad nors žmonija nesugeb jo eliminuoti karo iš tarptautini santyki , jai vis tik pavyko apvaldyti jo apokaliptines apraiškas.

XIX amžiaus antroje pus je išsiskleid Europoje nauja ekonomiška strukt ra ir visuomeniška diferenciacija. žmogaus žinij siverž darvinizmas su gyvuli r ši tarpusave kova už buit (*Kampf um Dasein*), kuri laimi geriausi vienetai (« antgyvuliai »). Marksas perk l darvinizmo teorij sociologij . Savo moksle jis pakeit zoologini veisli (r ši) kov socialini klasi kova ir išpranašavo laim sian i klas proletarijat . Pergal tur jo b ti pasiekta su pagelba proletarijato diktat ros, kuri , kaip matysime v liau, Leninas-Stalinas prisotino genocidine dinamika.

Beveik tuo pa iu laiku darvinizmas siverž ir filosofij . Nietzsche, pakeit s s vok klas s voka ras , suk r antžmogio (*Übermensch*) tip . Jo plagijuotas *Ecce Homo* buvo pastatytas anapus g rio ir logio.

Pasaulio K r jas nepanor jo b ti be žmogaus. Jis buvo reikalingas pasaulio reiškini pilna iai ir prasminimui. Tod l kv p gamtinius elementus dievyb s kibirkšt , kuri turi tobulinan ios raidos etapais veržtis Omegos tašk .

Žmogus be Dievo negali b ti žmogumi. Jis netenka imanentinio id jinio faktoriaus, vairuojan io dvasin augim ir tobul jim . Jokie kiti gyviai, išskyrus žmog , nežino Dievo s vokos.

Dievui užgesus žmoguje — žmogus nužmog jo. Dvasin evoliucija nutr ko. Prasid jo dorin reinvoliucija ir gr žimas *Pithecanthropus — Homo Neandertalensis* faz . Molotovas, vienas iš žy-

mi j komunizmo ideolog ir vykdytoj , kvalifikavo nacional-socialistus : «Jie yra šiandieniniai kanibalai »². Bet gana dažnai atsitinka, kad nusikaltis, nori pasiteisinti, savo ydas prisikiria priešininkui. Nacizmas 1936 m. tik veržėsi išlyti iš vystyklų, o komunizmas jau buvo 19 metų bernas. Ir nacionalsocializmas, ir kariaujantis komunizmas yra du broliai Kainai. Jie esm mažai kuo skiriasi, o jie praktiško reiškimosi metodai vairuoja tik brutalumo gradacija. Tad nėra pagrindo nustepti, kad filosofinis *def-cidas* ir zoologinio komunizmo skelbiamas *homicidas* suskaldė kultūros žievę, kuri per ilgus šimtmečius pavyko krikščionybėi išauginti žmogaus sąmonę. Evangelijos skelbiama visuotinė žmonių lygybė ir tarpusavimi meilė buvo sunkiai pažeistos. Tada procesą palengvino krikščionybės užsidarymas intelektualin-kultūrinis ir sociologinis *sui generis* getas, kuriame jis slypėjo nuo reformacijos iki XIX amžiaus vidurio. Pro sužalotą krikščionišką kultūrą plutos properšas iškišo galvą skersakis skitas Rytuose, o Vakaruose — barbaras teutonas. Pirmojo pasaulinio karo skerdynės. Žuvimas daugelio milijonų doriniai ir fiziniai stipriausi žmoniai. Žmogaus kovoje už būvį staipatys geriausi, rinktiniai elementai. Silpniesnieji ir silpni, pelai, palieka. Koksai prieštaravimas Darvino natūralios atrankos teorijai. Prie to pridėsim dar sunaikinimui neikainuojamą kultūrinį turtą ir milžinišką medžiaginį vertybių. Visa tai sudarė palankias sąlygas pasireikšti chaosui. istorijos sceną žengė nauji amžiai Džingischanas — Leninas, Stalinas, kovojantio sovietinio komunizmo ir *homo sovieticus* karyjai. Penkiolika metų vėliau Vokietijoje sigalavo Atila Antrasis — Hitleris, maniakiškai pasiryžęs «išgryninti», jo sitikinimu, išsigimusi žmonių, germanų ras padaryti antžmogė tauta ir išplėsti žemės paviršiuje *pax germanica*.

Dvi totalitarinės galybės. Dvi totalitarinės doktrinos, kurių pagrėnde buvo dorinis samprata, priešinga natūraliniams dėsniams, kuri neigė žmogaus asmenybę ir jos reikšmę kultūrai ir visuomeninio bei kiško gyvenimo organiškoje raidoje. Jie karjai traktavo žmogų, žvelgė žmogų, kaip dresiruotojai laukinį džiunglėse pagautą žvėrį. Jo prijaukinimui vartoja net kaitintą geležį, nes totalitarinės sistemos naujam žmogui ir naujai santvarkai sukurti reikalingos neriboto psichosomatinio smurto.

Tos dvi priešiškos sistemos degė viena kitai kaimiška neapykanta. Daugelio žmonių sąmonėje gyveno baimė ir panika. Bet ano meto gali nait beveik nieko nedarė, kad užbėgti už akių artėjaniai katastrofai. Gal dėl to, kad jos tyčia norėjo, o gal dėl to,

²VIII Komunistų partijos kongrese, 1936 m., Maskvoje.

kad netik jo t , k Hitleris skelb savo *Mein Kampf* ar Leninas išd st savo 10.000.000 žodži raštuose. Galop vulkanas išsiverž , jo lava užliejo vis pasauli ir m s šal .

II. Nacional social ist inis genocidas Liet uvoje

1. *Nacionalsocializmo genocid pamosiantieji statymai ir j taikymas Vokietijoje*. — Vienas iš pagrindini nacionalsocializmo tiksl buvo german ras s supremacija. Rasistini teoretik nuomone, j galima pasiekti tik išlaikant ras s, tai yra jos kraujo, nuo kurio priklauso tautos dvasin s ir fizin s savyb s, grynum . Tod l Hitlerio pasaul žvalgoje, o v liau teis je, sociologijoje ir geopolitikoje buvo lemian iai sviri *Blut und Boden* (Kraujas ir žem) s voka. Tai buvo irracionalin s, j gin s (*Idée fixe*) id jos.

Kraujas ir žem tur jo b ti tik germaniškos. 1937 m. lapkri io 5 d. Hitleris išd st aukštajai kariuomen s vadovybei b simo karo tikslus. Rytuose turi b ti padaryta tuš ia erdv germanams. Nacionalsocializmas atmet pavergt taut germanizacij . Užkariautos erdv s tur jo b ti depopuliarizuojamos (nužmoninamos). Jose gyvenusios tautos išnaikinamos arba išgabenamos kitur, arba padaromos amžiams darbiniais vergais.

Hitlerio galybei Vokietijoje ir užsieniuose gri tiškai augant, spart jo gyvendinimas nacin s pasaul žvalgin s sampratos. Netrukus buvo išleisti statymai priverstinai moter ir vyr sterilizacijai vykdyti : jais nor ta sumažinti paveldim psichini lig ir lytini perversij skai ius. Kiek v liau pasirod statymas vokie i kraujui ir garbei apsaugoti. Juos sek Nurnbergo statymai, išskyr žydus iš vokie i bendruomen s. Tuo b du buvo apvilkti statym r bais socialistin s Vokie i Darbinink Partijos³ 1920 m. programos 4, 5, 8 ir 17 paragrafai. Tai buvo žiaur s, nedemokratiški, rasizmo sunka nudažyti statymai. Juose gausu žeidžian io žmoniškum smurto, bet dar n ra aiškaus genocido.

Galima buvo laukti, kad Vokietijos žyd ir kit svetimšali klausimui bus pritaikintas programos 8 paragrafas, pagal kur « visi nevokie iai, atvyk Vokietij po 1914. VIII.2 d., tur t tuoj pasitraukti iš Reicho ». Tod l ir buvo daromi vair s planai žydams išgabenti. Tik nepavykus masin s emigracijos vykdyti, karui prasid jus griebtasi žmogžudyst s.

Hitleris negal jo iškeldinti vokie i iš Reicho, tod l j gryninim galvojo atlikti su eutanazijos pagalba. Dar 1935 m. pradžioje Hitleris prasitar Reicho gydytoj vadui Gerhardui Wagne-

³ Nationalsozialistische Deutsche Arbeiter-Partei (NSDAP).

riui : « Jei ateis karas, aš esu apsisprendęs vykdyti eutanaziją, nes karo metu tai yra labiau manoma ». Tam tikslui buvo steigti « Mielaširdingi Namai staiginei Globai » (Charitable Foundations for Institutional Care). Hitleris taip pavadino žudymo staigas, o Stalinas suteikė panašioms staigoms irgi garbingą vardą : « Pataisomojo Darbo Stovykla » (Ispravitelnago truda lager). Tai didžiojo melo padariniai. Tuose širdinguose namuose buvo rengti prietaisais skleidžiantys nuodingas smalki dujas (CO). 1939 m. rugsėjo 1 d. prasidėjo Vokietijos žygiavimas Varšuvą. Tą pačią dieną Hitleris paskelbė dekretą : nepagydomus ligonius pervežti minėtus globos namus ir suteikti jiems maloningą mirtį ... Masin ir priverstinė eutanazija nacionalsocialistų doriniu supratimu nėra žmonių žudymas, bet medicininis veiksmas — *medical matter* (Dr. Servatius). Nei ligonys, nei jų giminaičiai nieko apie tai nežinojo. Atvykusius gabendavo duš ir vonių kambarius. Visur buvo šūkiai *Heil Hitler* ir *Kraft durch Freude*.

Dar 1940 m. žydai psichiniai ligoniai buvo atskirti nuo vokiečių ir buvo sutelkti Bendorf-Sayn gydymo staigoje. Tik 1942 m. jie pervežti Liublino (Lenkija) žudymo staigą. Bendorf-Sayn užsidarė 1942 m. lapkričio mėn.⁴

Panašiai, ir Stalino perauklėjimo stovyklose netrukus kiti : Tėgyvuojai Tėvas ir mokytojas Stalinas; Darbas išaugina naują žmogų ; Karas ir mums — taika bus žmogui.

Mielaširdingieji Hitlerio namai buvo Dachau, Oswincinas (Auschwitz), Chelmnas, Maidanekas, Belzekas, Buchenvaldas, Treblinka, Sabiboras, Ravensbrukas. Tarp 1939 m. gruodžio ir 1941 m. rugpjūčio mėn. virš 100.000 luoš ir psichiniai nesveiki vokiečių ligoniu buvo nugabanti « mielaširdingas » gydyklas, iš kurių niekas gyvas neišėjo. Nunuodyti dujomis buvo sudeginami. Urnos su pelenais buvo nusiunčiamos artimiesiems. Savaiame suprantama, kad buvo pridėdamos ir užuojautos laiškas, kuriame buvo pažymėta, kad velionis mirė savo mirtimi nuo vienos ar kitos ligos. Bet žudyklau aukšti kambariai, iš kurių per dienas ir naktis veržėsi sunkūs, juodi ir durpi spalvos dūmai, kurie nusėdėdami skleidė degintą mėsos kvapą, atkreipė žmonių dėmesį. « Gydyklau » paslaptis netrukus išaiškėjo. Pakilė rėstaus protesto bangos.

Gailėstingumo mirties vykdymas germanams buvo sustabdytas bent laikinai. Eutanazijos specialistai buvo perkelti okupuotąs sritis. Mielaširdingi darbai buvo atiduoti Himmlerio žinybos administracijai. Jau 1942 m. sausio mėn., kuomet vokiečių ofensyvą link Maskvos sustabdė ne tik iš Sibiro atgabentos Sovietinai,

⁴ Dr. L. Conti raštas *Heil- und Pflegenanstalten*, 1939.X.24, 825 nr.

gen. Žukovo vadovaujamos, armijos, bet ir išimtinai šaltoji žiema, nuo kurios nukentėjo jo daug *Wehrmachto* karių, kurių fiureris iš savo neapdairumo ir perdidelio pasitikėjimo savo laime neapripino žiemos rėbais, priešakinio fronto baruose operavo visiškai slapta eutanazijos specialistai... ir, suradę pusiau užsnigtus ir apledėjusius sužeistus karius, «teik» jiems pagalbą... švirkšdami nuodus⁵.

Bet, galimybė būti nuuodytam dujomis, giliai buvo strigusi vokiečių sielose ir tai žiema, giliai paveiktiems masinėmis hipnotizuojančios propagandos, buvo, matomai, priimtina. Grafas Hans von Lehnsdorf savo veikale⁶, cituoja vienos vokiečių pabėgusių iš Rytų prūsų pasaką: «Rusai niekuomet mūsų negaus. Fiureris neprišleis prie to. Jis greičiau nuuodins mus visus dujomis». O Reck-Malleczewen mini vienos naci moterės vado prisipašimą, turintį 1944 m. vasarą Bavarijos moterims. Ten prelegentė neslėpė nuo klausytojų kritiškos padėties, net prileido galimybę karui pralaimėjimui. Bet vis tiek padorus vokiečiai neturėdavo dėti į sielotį, nes fiureris «yra nepaprastai geras, jis paruošė visai vokiečių tautai lengvą mirtį. Jie visi taps švelniai numarinti, jei bus aiškiai matomas nelaimingas karo galas». Autorius pabrėžia, kad tai yra tikras faktas ir priduria: «Tuos žodžius pasakė geltonodulbių tulžies spalvos — maždaug 40 metų amžiaus su beprotiškomis akimis moteris. Ir kas atsitiko? Ar klausytojai — Bavarijos kininkai — panirę artimiausi ežerų atvėsinimui jos entuziazmo miriai? Nieko panašaus. Jie linguodami galvas nuėjo namon»⁶.

Jau matome, kad Hitleris vykdė pirmuosius genocidinius veiksmus vokiečiuose: eutanazijos programa, priverstina sterilizacija ir t.t. Genocidinė konspiracija prieš žydus ir kitas tautines grupes paliko ilgą laiką slapta. Bet ji išsiverždavo protarpiais viešum. Jau 1935 m. Hitleris pasakė: «Jei tarptautiniams pinigams — Europos ir kitų šalių žydijai — pavyks stumti tautas kitam pasauliniam karui — tai ne žemės bus subolševikinta (o tai būtų žydų pergalė), bet bus sunaikinta žydų ras Europoje.» Taip pat jis pakartojo 1939 m. Reichstagiui: «Dar vieną kartą aš noriu būti pranašas: jei tarptautiniai žydai pinigams Europoje ir kitose šalyse vėl stumtų tautas dar vienam pasauliniam karui, tai to pasekmė ne būtų pasaulio bolševizacija ir neatneš pergalės žydijai, bet bus sunaikinta žydų ras Europoje». Tik viena dalis jo «pranašystės» išsipildė: jam pavyko žymiai dalį Europos žydų sunaikinti. Bet jis atidarė plačiausius vartus bolševizmui Europoje.

⁵ Hannah Arendt, *Eichmann in Jerusalem*, New Yorkas, 1963, 95-97 psl.

⁶ Reck-Malleczewen, *Tagebuch eines Verzweifelten*, Stuttgartas, 1947.

ir Azij . Gal tik branduoliniai ginklai, kuri Stalinas tuo laiku dar netur jo, sutrukd nauj amži Džingischano žygiavim iki Atlanto ir Viduržemio j ros.

Nacionalsocializmo ideologai nusprend , kad s vok «gyva medžiaga, bet neverta gyventi» eina : žydai, igonai, karajimai, komunistiniai komisarai, lenkai ir visokie Tre iojo Reicho priešai, o juo gal jo lengvai patapti kiekvienas pasipriešin s nacionalsocializmo santvarkai. Naci genocidiniai planai numat sunaikinti ne mažiau 30.000.000 žmoni , iš kuri tur jo b ti apie 11.000.000 žyd ⁷.

sizieb s karas pagreitino Hitlerio kraugeringos gr sm s realizavim . N rnb ergo teisme Erwin Lahousen paliudijo, kad Hitleris sak nugalabinti Lenkijos žydus pirmomis karo dienomis. Tasai sakymas liet ir lenk inteligentij , diduomen ir katalik dvasininkus. Heydrich pasiunt (1939.IX.29). Vykdy mo (*Einsatzgruppen*) grupi vadams slapt PP III-228-39 žyd naikinimo plan . Jis buvo prad tas vykdyti okupuotoje Lenkijoje. Reicho ir Soviet Rusijos karui prasid jus, Hitlerio pavaduotojas reichsmaršalas Goeringas raš (1941.VII.31) Heydrichui: «Aš pavedu šiuo jums imtis vis paruošiam j darb beveik galutinam žyd klausimo Vokietijos takoje esan ioje Europos dalyje išsprendimui. Visos kitos vyriausybin s staigos, kurios naudingos tam reikalui, bendradarbiaus su jumis. Aš taip pat pareigoju jus kiek galima grei iau atsiusti visuotin plan , apimant organizacines, faktines ir medžiagines priemones, reikalingas norimo galutinio žyd klausimo sprendimui ». ia prid sime, kad nutarimas vykdyti « galutin sprendim » (*Final solution*) buvo padarytas 1942 m. sausio 20 d. slaptoje Wannsee (Berlyno priemiestis) konferencijoje ⁸.

Heydrichas pasi l visus Europos žydus nugalabinti nušovimu. Hitleris, Goeringas, Himmleris pritar tai formulei. Ir ji prad ta vykdyti. Paskui pirmyn žygiuojant Wehrmacht sek keturios — A, B, C, D — Vykdy mo (*Einsatz*) grup s, kurias tas pats Heydrichas pasiunt okupuojamas sritis žydams bei kitoms tautyb ms ir bendrai visiems Reicho priešams sutvarkyti, t. y. atlikti Soviet Rusijoje ypatingus uždavinius, kuriuos 1941 m. kovo m n. savo sakymu Hitleris paved atlikti Himmleriui. Tos grup s buvo sukomplektuotos iš SS vyr . Heydrichas atrinko joms vadovauti SS elit , dažnai turint akademinis laipsnius ⁹. Himmleris, kaip

⁷ Gen. Bach von Zellewsky 17 liudymas, zr. L. Pol iakov, *Auschwitz*, 1946.

⁸ R. Kempner, *Eichmann and Komplizen*, Zürichas, 1961.

⁹ Hannah Ar endt, *Eichmann in Jerusalem*, New Yorkas, 1963, 93 psl.

vyriausias SS dalini vadas, išlyd jimo žygi kalboje pareišk : «J s tur site reikalo su gyva medžiaga, bet neverta gyventi ... Tai kovos, kuri ateinan ios kartos netur s v l kovoti ... sakymas išspr sti žyd klausim yra labiausiai g s dantis (bauginantis) sakymas, kok organizacija gali gauti. Mes suprantame, kad tai, ko mes iš j s norime, yra antžmoniška ir bus «antžmoniškai nežmoniška» (*übermenschlich-unmenschlich*) ... J s darbas tai vykdytas didžiojo tikslo, kuris pasitaiko vien kart per 2000 met ». T kriminališk uždavini vykdyt lyd jo sunkiai atvaizduojamos baisenyb s. Net mirties ministeris Eichmannas pasak : «Mums ner p jo, ar mes mirsime šiandien, ar rytoj ... buvo tokie laikai, kuomet mes prakeik me išaušusi ryt , kuris rado mus gyvus »¹⁰.

Tai viskas vyko Europos centre, dvidešimtojo šimtme io vidury. Policijos generolas Bach von Zelewsky, paklaustas Nūrnbergo byloje (1946), kaip gal jo tokios apimties nekalt žmoni žudyn s b ti vykdomos, atsak : « Aš galvoju, kad jei per met metus, per dešimtme ius, yra iškilmingai skelbiamas mokslas pagal kur slavai yra mažavert ras , o žydai net ne žmon s — tai tokios pasekm s yra neišvengiamos ».

Žyd dik (*Judenfresser*), kaip Julius Streicheris ir jo laikraštपालaikis *Der Stürmer*; ir kit taut niekintoj skai ius did jo. *Hitlerjugend* ir rudmarškiniai SA marširuodami dainavo : « *Wenn das Judenblut von dem Messer rinnt ...* » Bus lengviau tuos « antžmogiškai nežmoniškus » veiksmus suprasti, jei prisiminsime vokie i tautos masi klie dint entuziazm , kurio antpl dyje virš 90% vokie i tautos 1933 m. lapkri io m n. balsavo už Hitler . Net filosofas, egzistencializmo k r jas Martin Heideggeris apaštališkai skelb : « Führeris ir tik jis vienas yra dabartin s ir b simos Vokietijos realyb ir statymas »¹¹.

Kai kurie kiti t laik mintyto jai išgyveno dar gilesn eksta z ir net simyl jim . Tik skaitykime : « Kiekvien kart išgird s t bals , aš noriu prib gti ir suukti: štai aš, imki mane ir mano j gas, mano žinias, mano vali , panaudoki juos tavo didiesiems tikslams ... Jo balsas visuomet gimdo nauj sprendim , aišk ir paprast . Jis sukelia visuomet realyb ir teisyb , bet jis kalba kukliausiais žodžiais ... To balso giliausia reikšm teikti mums tik jim »¹².

¹⁰ Ten pat.

¹¹ M. Heidegger , *Freiburger Studentenzeitung*, 1933.11.3 d. nr.

¹² Wolfgang Brügge, *Nationalsozialistisches Bildungswesen*, 1937,

Tik nereikšminga tautos mažuma atskilo nuo oficialios rasistinės s ideologijos ir atsid r *sui generis* vidin je emigracijoje. Laike vien -kit met tik jimas Hitlerio tobulum ir german kraujo dorybi vertingum tapo beribis ir bes lyginis. Beveik visi Reicho pilie iai tik jo H gelio posakiu : « Kaip audra grynina j ros vandenis, taip karas stiprina tautos dorin sveikat ». Išsipild ir kita H gelio pranašyst : « Individai dingsta su j s lyt su visuotina substancija (tautos ar valstyb s dvasia) ir pastaroji suformuoja individus, koki jos pa ios tikslai reikalauja ».

Kraujo mitas ir rasin supremacija tapo dominuojantys veiksniai t laik vokie i tautos pasaul žvalgoje. Masyvin propaganda, spaudos pavergimas, politini partij , profesini s jung , nepritarian i nacinei pasaul žvalgai, uždarymas, priver iamoji darbo stovykl nacionalsocializmo priešininkams izoliuoti steigimas, visiškas užvaldymas jaunimo organizacij , suformavo plauuose tautos sluogsniuose « naujoviškas », ištekan ias iš kraujoras s ir j gos garbinimo, normas.

Nacionalsocializmui pavyko dalinai nustelbti krikš ionyb , krikš ionišk dorov , o taip pat liberalizm , paremt humanizmu, ir masiniai infiltruoti rasistin panteizm ir sen j german barbarija dvelkian i civilizacij .

Hitlerio diktat rin samprata sugeb jo sutelkti individualius ir kolektyvius žmoni sugeb jimus ir energijas. Tasai pilnutinis integravimas reikalavo visiško ir bes lyginio pasaul žvalgos sutapatavimo ir praktiško realaus gyvenimo. Tik tod l Hitleriui pavyko padaryti nemaža gero savo tautai. Ir tik d l to jis paj g vykdyti istorijai nežinomos apimties nekalt žmoni žudym — genocid . Galima sakyti, jis suk r genocidin pramon , kuri nugabalino apie 20.000.000 vairi tautybi žmoni . J daugis buvo slavai — rusai ir lenkai — ir apie 5.000.000 žyd . Tiems nusikaltamiems darbams atlikti Hitleris panaudojo Tre iojo Reicho valstybin aparat ir kelet specifini ir specialini organizacij — Naci partij , SS, SD, Gestapo ir SA¹³. Hitleris, laike paskutini penki met savo « t kstantmetinio » reicho, vykd tiek ir toki nusikaltim prieš žmog ir žmoniškum , kad smarkiai sužalojo vokie i tautos moralin ir kult rin t r ir paveiksl , kur ji susik r per 1000 istorijos met . Tauta filosof , muzik , mokslinink tapo modernio rafinuoto genocido gimtini . 1938 m. Göringas sak : « Aš nenor iau b ti žydu ». Po Reicho bes lygin s

¹³ NSDAP — Nationalsozialistische Deutschlands Arbeiter Partei ; SS

— Schutzstaffel, rinktin naci partijos ginkluota j ga, d v jo juod uniform ; SA — Sturmabteilung — smogikai, d v jo rud uniform ; Gestapo — Geheime Staatspolizei ; SD — Sicherheits Dienst.

kapituliacijos, kuomet išryškėjo Naci genocidiškas smurtas, daugelis vokiečių sakė: «Yra gda bti vokiečių». Praeis daug žmonių kart, kol tie nusikaltimai bus užmiršti. Hitlerio kruviniems žygdarbiams prilygo ir net juos pralenkė tik Stalinas savo teroristiniiais veiksmais. Bet jiedu buvo draugu. Ir j draugyst buvo cementuotą bendrą aukraują.

Aš paliečiau išsamiai naci ideologiją rasų žmogų, jėgų su savo tautiškais ir *a priori* paruoštais nuostatais, kuriais turėjo būti sutvarkomi invalidai, žydai ir okupuotose gyvenvietose. Jų vykdytas nešmirtis ir vergija. Bet nacionalsocialistai jį gyvendinimą laikė istoriniu nuopelnu žmonijai ir neužmirštamam pasitarnavimu vokiečių tautai. Tai jie, persisunkę fanatizmu, ir padarė. Rudo ir raudono genocido vykdytojai bando tuos darbus primesti kitoms tautyboms. Bet jų makiaveliški siekiai aiškūs: sufalsifikuoti faktus ir nuplauti nuo savęs ir savo aini nekaltai pralietą kraują kerštinę ir prakeikimą.

2. Žydų išžudymas Lietuvoje. — Žydų naikinimas buvo vykdomas tokia sistema: registracija, koncentracija, žudymas.

Vykdomosios komandos pareigūnai sakydavo suregistruoti žydus, pusžydžius, igonus ir karajimus. Registracijai turėjo atlikti okupuotose vietovėse savivaldybiniai organai arba minėtą grupę atstovai. Registracijos tariamieji tikslai buvo: maisto kortelių išdavimas ir darbinimas. Suregistruotus nugalabendavo vietovėse, kuriose buvo numatyta steigti getus. Kiekvienas getas privalėjo išsirinkti žydų arba Vyresniąją Tarybą. Jos dydis buvo 12 narių mažesniuose (iki 10.000 žmonių) ir 24 — didesniuose (virš 20.000) getuose. Tarybos turėjo plačias galias. Jos vykdė visus SS sakymus ir buvo asmeniškai atsakingos už vidinį tvarką, maitinimą, sveikatingumą ir darbinimą atrinkimui. Taryba savo žinioje turėjo geto policiją.

Laikui atėjus, geto gyventojai buvo gabenami žudymo vietose. Aukoms nebuvo pranešama, kokių tikslų jos išvežamos iš geto. Nužudyti laidojimui buvo naudojami specialiai iškastai, dažnai paįnaikinamąjį gomius, grioviai, arba natūralūs žemės duburčiai, jei tokius pavykdavo surasti.

Nugalabinimą vykdė ypatingi šaudymo būriai kariška tvarka. Būri dalyviai išeidavo specialius trijų savaičių žmonių šaudymo kursus. Žudytiniai buvo gabenami ekzekucijos vietose sunkvežimiais mažomis grupėmis, tik tokio dydžio, kokį galima tuojau, vienu metu, sušaudyti¹⁴. Dalinio vadas turėjo patikrinti, ar nėra užsilikę gyvi. Tokius pribagdavę revolverio «malonus» šūviais.

¹⁴ Minister of Death, O. Reynolds, *Dell Book*, 1961, 113-117 psl.

Šaudomieji tur jo išsirengti iki baltini , o žiem nusiimti tik apsiaustus. Aukos tur jo stov ti ar kl p ti prie griovio krašto. Vaikai ir moterys buvo žudomi tuo pa iu b du. Tik nuo 1942 m. pavasario Himmleris sak vaikus ir moteris žudyti dujomis ¹⁵. Nužudytus guld eil mis. Dažniausiai b davo 5-6 eil s. Masiniai kapai buvo užver iami žem mis, bet dažnai nepakankamu kiekiu. Lavonams prad jus gri ti, žem s danga plyšdavo ir išsikišdavo nukankintu rankos. Panašiai atsitikdavo ir po dideli staigi li i .

Einsatz grupi bendradarbiavimas su kariuomene buvo glaudus. Jos buvo kariuomen s administruojamos. Bet j veikimas priklaus tiesioginiai nuo SS reichsfirurerio Himmlerio. Jos neš vis teisin atsakomyb už savo veiksmus. Kariams buvo griežtai uždrausta ir žudyti ir net steb ti žudynes. Kariuomen neleido daryti pogrom . Lin iavimo teisingumas prieš žydus ir kitokie teroristiniai veiksmai turi b ti užkardomi visomis priemon mis. Ginkluotos paj gos netoleruos, kad vienas teroras (sovietiškas) b tu pakeistas kitu ¹⁶.

Karui prieš Soviet S jung prasid jus, *Einsatz* grup A siverž Lietuv . Jos viršininkas buvo brigados generolas Walter Stahlecker, buv s užsieni reikal ministerijos tarnautojas. Jo veikimo sritis buvo trij Baltijos valstybi ir Leningrado teritorija. Lietuvoje veik dvi *Einsatz* komandos : tre ia — Kaune (viršininkas Jäger) ir devinta, priklausiusi *Einsatz* grupei B — Vilniuje (viršininkas Schäfer).

Stahleckerio veikla buvo ypatingai agresyvi, žiauri ir brutali. Jis, galima sakyti, skub jo vykdyti tai, kas tur jo b ti daroma tik ateityje. Savo raportuose Himmleriui jis praneša, kad per pirmus 3,5 m n. veikimo nugalabino 135.567 asmenis, o per sekan ius 6 m n. tas skai ius pakilo iki 221.000. Kit *Einsatz* grupi « darb » apyskaitos bent pradžioje buvo žymiai kuklesn s. Tod l Stahleckeriui nebuvo reikalo organizuoti žmoni galabinimo centr , kaip buvo padaryta kitose okupuotose srityse, nes jis vyk d nuo pat pradžios pla iu mastu galutin žyd klausimo išsprendim . Jis gavo užsitarnaut atpild : j nukov partizanai¹⁷.

Himmlerio archyvuose yra surastas grup s A sutrauktinis pranešimas apie jos veikim Lietuvoje iki 1941.X.15 d. Jos turinys galima suprasti vykdyt žyd genocid . « Kampanijos pradžioje išryšk jo, kad saugumo policijos special s uždaviniai tur s b ti vykdomi ne tik užnugarin se srityse, kaip buvo anks iau sutarta su aukšt ja kariuomen s vadovybe, bet ir žygiuojan io

¹⁵ Ten pat.

¹⁶ Saugumo divizijos I-a sakymas 1941.IX.8 dien , NDKW-26-28.

¹⁷ Minister of Death, O. Reynolds, *Dell Book*, 1961, 113-117 psl.

fronto erdvėje. Nuo pat pradžios vietiniai antisemitiniai elementai buvo masinami ir skatinami daryti prieš žydus pogromus, tuojau, tik frontui praslinkus. Bet pasirodė, kad tai sunkiai vykdoma. Saugumo policija (SD), vykdydama sakymus, buvo nusistačiusi spręsti žydų problemą visomis priemonėmis ir kiek galima nuodugniau. Bet buvo pageidaujama, kad SD nebūt išstumtami viešumai, bent pačioje pradžioje, nes vartojamos žiaurios priemonės jaudino net vokiečių sluoksnius. Todėl derėjo parodyti pasauliui, kad vietiniai gyventojai, reaguodami prieš bolševikų okupacijos metu vykdytą terorą, pirmieji pradėjo naikinti žydus. SD stengėsi nuo pat pradžios traukti vietinius gyventojus kovai prieš visuomeninius gnius (angliškai *vermin*) — žydus ir komunistus, o labiau patikimus elementus jungti pagalbinėi policijai. Kiekvienos srities skirtinga situacija privalo būti imama dėmesiu. Lietuvoje aktyvistai ir nacionalistai organizavo partizaninius vienetus kovai su bolševikais ir bolševizmu. Jų patirtį (partizanai) turėjo apie 4.000 žuvusių.

Kadangi Baltijos valstybių gyventojai sunkiai kentėjo nuo bolševikiško okupacinio režimo ir žydų, galima buvo laukti, kad jie, išsilaisvinę iš svetimų jungo, patys padarys nepavojingais visus priešus, kurie nepasitraukė su Raudonąja armija.

Todėl Vokiečių saugumo policija (SD) stengėsi sukurti apsaugos sąlygas ir įveikti nukreiptą tinkamą kryptimi.

« Atsižvelgiant ateiti buvo nemažiau svarbu sudaryti neįtikinamus faktus, kad išlaisvintieji gyventojai patys griebėsi žiauriausios atsiskaitymo priemonių prieš bolševikus ir žydus. Lietuvoje buvo susisiekti su Kauno partizanais. Mūsų nustebimui buvo labai nelengva sukurti kiek platesnio masto pogromą prieš žydus. Vieno partizanų dalinio vadas (Klimaitis), pasidavęs mūsų kurstymui ir remdamasis atvykusio SD dalinio patarimu, sėkmingai vykdė pogromą. Tai buvo padaryta taip mikliai, kad buvo sunku pastebėti iš šalies vokiečių kurstymą. Laikė pirmo pogromo iš 25

26 d. birželio mėnesio lietuviai partizanai « pašalinai » — 1.500 žydų, padegė kelias sinagogas ir sudegino apie 60 namų, kuriuose daugumoje gyveno žydai. Sekantiomis naktimis ir panašiomis priemonėmis buvo padaryti nepavojingais dar 2300 žydų. Kiti Lietuvos miestai pasekė Kauno pavyzdį. Juose buvo daugiausiai paliesti užsilikę komunistai ir jiems artimas elementas. Tokia apsaugos akcija vyko gana darniai ... Nuo pat pradžios buvo aišku, kad pogromus daryti bus galima tik pirmomis okupacijos dienomis. Kiek vėliau partizanai buvo nuginkluoti ir apsaugos akcija baigėsi.

Greitai išaišk jo, kad žyd problema Rytuose negal s b ti išspr sta pogromais. Pagrindiniai sakymai pareigojo SD siekti visiško žyd išnaikinimo. Tod l special s saugumo policijos daliniai, prie kuri buvo priskirti rinktiniai vienetai — Lietuvoje partizan b riai, o Latvijoje pagalbin s policijos daliniai — vykd plataus masto galabinimus miesteliuose ir bažnytkaimiuose. Egzekucini dalini veikla vyko glotniai ir gl džiai. Lietuviai ir latviai, kurie buvo priskiriami prie speciali *Einsatz* grupi , buvo dažniausiai nukent j nuo bolševik . J daugio gimin s buvo bolševik nužudyti ar deportuoti. Ypatingai žiauri priemoni reik jo imtis Lietuvoje. Kai kur, pavyzdžiui, Kaune, apsiginklav žydai šaud iš pasal lietuvius ir padegin jo namus. Be šios r šies veiksm , Lietuvos žyd dalis bendradarbiavo su sovietiška okupacine valdžia.

vykdžius didžiuosius žyd galabinimus Lietuvoje ir Latvijoje », praneša Stahlecker, «išryšk jo, kad vis žyd bep dsakis išnaikinimas, bent šiuo laiku, ne manomas. Didel amat dalis Latvijoje ir Lietuvoje buvo žyd rankose, o kai kurie iš j , kaip stiklininkai, šviniai (*plumbers*), krosnininkai, kurpiai, buvo išimtinai žydai. Be t amatinink ir meistr nebuvo galima sutvarkyti apgriaut pastat ir vykdyti kariuomenei svarbi darb . Pakeisti žydus amatininkus lietuviiais ir latviais, bent didesniuose miestuose, nesisek . Bet visgi visi žydai, tap netinkamais darbui, buvo suimami ir naikinami mažomis grup mis.

Jau pirmomis okupacijos dienomis buvo prad tas get steigimas didesniuose miestuose. Tas reikalas buvo svarbus Kaune, kuriame yra 152.000 gyventoj , iš j virš 30.000 žyd . Po pirmojo pogromo tapo pakviestas žyd komitetas ir jam buvo pranešta, kad vokie i administracija nesikiš gin tarp lietuvi ir žyd . Geto steigimas yra vienintel priemon normalioms gyvenimo s lygoms sudaryti. žyd graudžius verkšlenimus buvo pareikšta, kad n ra kitos galimyb s užb gti už aki b simiems pogromams. Tik tuomet žydai staigiai pareišk , kad jie bandys savo tautie ius, kaip galima skubiau, sutelkti Vilijampol je, kur buvo numatyta kurti žyd get . Ta miesto dalis yra tarp Nemuno ir Vilijos. Tik vienas tiltas j jungia su miestu ir, tod l yra lengva t miesto dal izoliuoti. Žyd ženklinimas geltona žvaigžde, kuri jie tur jo užsikabinti ant kr tin s ir nugaros, buvo vykdomas pasiremiant saugumo policijos laikinu sakymu, kur greitai patvirtino užfrontini sri i vadas, o v liau vokie i civilin administracija »¹⁸.¹⁸

¹⁸ A. Zeiger, *The case against Adolf Eichmann*, 64-67 ir 94-95 psl.

Vykdom j grupi genocidini darb talkino Tilž s gestapo ginkluoti b riai. Jie vykd žyd žudynes Lietuvos-Vokietijos pasienio miesteliuose ir apskrityse (Palangoje, Kretingoje, Gargžduose, Taurag je ir kitur). Stahleckeris raportavo Himmleriui, kad nužudyt j žyd skai ius siek 5.500¹⁹. Tuo pa iu laiku buvo sunaikinti Mažeiki ir Telši apskri i žydai.

Šiauli apskrities žyd dauguma buvo nugalabinta savo gyvenimo vietov se arba netoli j . Šiaurinis apskrities dalies žydai buvo pastot mis nugabenti Žagar , kurioje buvo daug tuš i nam , ir apgyvendinti kurtame gete. 1941 m. liepos m n. SS vyrai juos visus nužud Naryškino parke ir ten užkas . Mirtininkai varomi sunkvežimius puol žudikus. SS atideng kulkosvaidži ugn ir palauž pasiprešinim . Sužeistus sumet sunkvežimius, nuvež žudymo viet , sumet duob ir pribaiğ . Tai vienas iš dviej žinom aktyvi pasipriešinim žudymui²⁰. Kitas pasipriešinimas vyko Amsterdame, Olandijoje. Už tai 430 žyd buvo suimti ir išgabenti pirm Buchenvald , o iš ten Mauthausen kacetus, kur po ilg kankinim nužudyti²¹. 1941 m., tvirtina R. Hilberg, šaudantys b riai netur jo n vienos aukos galabinimo metu.

Šiauli mieste buvo 6000-7000 žyd . J dal SD šaudymo b riai nugabeno liepos viduryje miškel ir kr mokšnynus, esančius tarp Kužiu-Gruzdžiu-Kurš n , ir ten juos nukov . t grup buvo jungti seni, ligonys ir nedarbingi žydai. Kiti Šiauli žydai (4.500-5.500) buvo suvaryti get , kuris buvo steigtas tarp Frenkelio fabrik ir geležinkelio stoties, vadinamoje Kaukazo atšlait je prie Pr delio.

Einsatz grup s B komanda rugpi io 3 d. ir rugs jo m nes likvidavo žydus Raseini , Rokiškio, Zaras , Birž apskrityse ir Prienuose. Manoma, kad min ta SS komanda nužud apie 46.692 asmenis ²². Išlik gyvi žydai buvo sutelkti getus Vilniuje, Kaune ir Šiauliuose.

Anks iau aprašytas masinis nekalt žmoni žudymas suk l panik visoje šalyje ir baim gyventojuose d l savo saugumo. Žyd specialist išnaikinimas paveik neigiamai kin gyvenim . Tuo susir pino ir kai kurie sritiniai komisarai. Šiaub Gewecke ir

¹⁹ RSHA, IV-A-I *Operational Report U. S. S. R.*, 19 nr., 1941.VII.11, NO-29-34.

²⁰ RSHA, IV-A-I *Operational Report U.S.S.R.*, 155 nr., 1942.1.14;

Raul Hil beğ, *The Destruction of European Jews*, Chicaga, 1961, 209 psl.

²¹ A. Zeiger , *The case against Adolf Eichmann*, 64-67 ir 94-95 psl.

²² Raul Hil beğ, *The Destruction of European Jews*, Chicaga, 205 psl.

Minsko Kube si l homicid sustabdyti ir žyd klausim spr sti kitomis priemon mis. Masiniai naikinimai išnyko. Bet pavieni — už laužym geto nuostat ir kit vokie i civilin s valdžios potvarki — baudimas mirtimi buvo vykdomas vis laik . Žydai buvo darbinti: rytais buvo nuvedami darboviet , o vakarais nuvaromi get . Tai buvo žudym atosl gis, užtruk s iki 1942 m. vasaros. Jau žinome, kad sausio 1942 m. buvo nuspr sta vykdyti galutin žyd klausimo sprendim ir pasiruošta jo vykdymui. 1943 m. prasid jo žmogžudys i bangos. Prad jo imti iš get ne-darbingus, ligonis ir at m nuo motinu vaikus ir neva išvež juos gyventi sanatorijas, o tikrumoje Oswi cyno krosnis. Tais paiais metais buvo sunaikinti Kauno geto kankiniai (25.000-30.000) ir pakasti IX forte. Vilniaus geto gyventojai (apie 60.000) buvo nugalabinti 1942-1943 m. ir palaidoti Paneriuose. Szloma Gol, kuriam pavyko išsprukti iš SS budeli , N rnbergo teisme liudijo, kad 1943 m. gale 80 žyd buvo apgyvendinti gilioje duobe Paneriuose prie masini kap ir SD vyr priži rimi iškas 68.000 lavon , kuri dauguma buvo žyd lavonai. Lavon palaikai ia pat buvo sudeginti²³.

Szloma Gol matomai aprašo Kommando 1005 darbus. Jau 1943 m. viduryje Hitlerio sitikinimas laim ti kar prad jo bl sti. Himmleris ir jo žinyba susir pino *Einsatz* grupi paliktais smurto p dsakai. Nusprend *corpus delicti* — lavon liku ius ir griau ius — sunaikinti. Tas uždavinys buvo pavestas vykdyti pulkininkui P. Blobel.

Kita masini žmogžudys i vieta buvo IX Fortas prie Kau-no, netoli Vilijampol s. Prileidžiama, kad ten buvo nugalabinta apie 70.000 žmoni . Ten buvo palaidota dauguma Kauno geto gyventoj , daug rus , ukrainie i , baltgudži , lietuvi , lenk , pranc z , austr ir ekoslovak . Pastarosios trys grup s, matomai, buvo min t sali žydai. Himmeris nenor jo pasirodyti Europai visame barbariškume. Žudymams vež Rytus, karo zon . 1943 m. spali m n. buvo prad ta naikinti lavon liku iai. Vienas iš belaisvi , Mykolas Geltrunek, išliko gyvas ir jis pad jo apytiksliai apskai iuoti nužudyt ir palaidot auk skai i ²⁴.

Tik Šiauli getas nebuvo sunaikintas. Jame išliko gyvais apie 4.000 asmen iki 1944 m. pavasario. Raudonajai armijai reoku-puojant Lietuv , jie buvo išgabenti Vokietij . Nemažas j skai-ius išliko gyvi, nes Himmleris jau 1944 m. ruden , ruošdamasis taikos deryboms su s jungininkais, žyd žudym sustabd . Kai

²³ A. Zeiger , *The case against Adolf Eichmann*, 64-67 ir 94-95 psl.

²⁴ K. Pel kis, *Genocide, Lithuanian Threefold Tragedy*, 1949, 156 psl.

kurie iš j gr žo Lietuv , daugumas išvyko Palestin ir kitas šalis.

R. Hilberg savo veikale *The Destruction* teigia, kad naciai nužud Baltijos valstyb se apie 260.000 žyd . Iš j apie 200.000 buvo m s pilie iai. Žydai buvo sunaikinti ne tik biologiškai, bet ir kult riškai. Iš j buvo atimta daug religini vertybi ir kult rini turt . Vilnius nustojo b ti Antroji Jeruzal . Išnyko garsiosis rabin mokyklos (ješibotai) Vilijampol je ir Telšiuose.

Prieš 1940 m. žyd Lietuvoje buvo apie 250.000 t. y. apie 8%. Dabar j yra tik apie 30.000, t. y. apytikriai 1%. Iš j 15.000 susitelk Vilniuje, o kiti — didesniuose Lietuvos miestuose.

Panašus likimas ištiko ir m s krašte gyvenan ius (apie 300) karajimus ir 500 igon . Pirmieji buvo prilyginti žydams. Pastarieji, nors yra neabejotini indo-europie iai, buvo nugalabinti už j klajoklišk gyvenimo b d .

M s žemel priglaud daug soviet kariuomen s belaisvi . A. Snie kus, okupuotos Lietuvos komunist partijos sekretorius ir gauleiteris, teigia, kad nužudyt belaisvi skai ius siekia 165.000²⁵. Didžiausios sovietiš k belaisvi stovyklos buvo Alytuje, Radviliškyje ir Šiauliuose. Jie beveik visi žuvo nuo d m tosios šiltin s (1941-1942), nuo vairi kit lig , d l stokos medicinos pagalbos bei higienos ir nuo bado.

Dr. Izrael Goldstein, sionist organizacijos atstovas, pasak : «Už m s ašar upes ir kraujo okean , už m s sulaužytus gyvenimus ir sunaikintus namus, už m s išpl štas sinagogas ir išniekintus šventus raštus, už m s nužudytus jaunuolius ir apdraskytas mergaites, už visas m s beribes kan ias ir už visus m s t gandži laik kankinimus, mes b sime atlyginti, jei Erez Izraelyje, atstatytoje žyd valstyb je, žem je m s saul tekio, ir kiekvienoje šalyje, kur gyvena nublokštas žydas, užtek s laisv s saul »²⁶.

Tokia yra kruvina saga apie Lietuvos žyd išžudym . Mums lietuviams j egzistencin s dramos liudininkams, ir iki šiandien velkantiems genocidinio komunizmo jung yra didelis džiaugsmas, kad aukš iau min ti kalbos — maldos žodžiai tapo k nu, ir kad išsipild j 2000 met kartotas naujametinis link jimas: «Kitus metus sutiksime Jeruzal je ».

Žyd kan ios apvaininkuotos nepriklausomybe ... M s tautinei golgotai galo dar nematyti.

²⁵ *Tiesa*, 125 nr., Vilnius, 1959.V.31.

²⁶ *The American Jewish Conference*, 8.29-9.2.1943, New-Yorkas, 1943.

3. *Lietuvi laikysena žyd atžvilgiu.* — Aukščiau suminti naci statymai ir okupaciniai pareigūs sakymai, potvarkiai, raportai rodo, kad genocidas išteka iš nacistinės pasaul žvalgos, ir buvo iš anksto nuspręstas ir suplanuotas. Jo vykdymui buvo organizuotos *Einsatz* grupės. Joms talkininkavo kitos Trečiojo Reicho institucijos. Nuo pat žengimo (Lietuv SS, SD) ir Gestapo visai bandė traukti lietuvius savo nusikalstam darbų vykdym ir suversti ant jų kiek galima daugiau atsakomybės. Tik dalinai tai jiems pavyko. Savo apyskaitiniuose pranešimuose jie išstumia viešum nereikšmingais ir nežinomais lietuvių, patekusių naci žmogžudiškų voratinklų. Panašiai kryptimi nuėjo ir raudonieji genocidininkai. Jų smurto aukų skaičius Lietuvoje yra toks didelis, kad jie veržiasi primesti jį milžiniškai dalį hitlerininkams, o prieš pastarąjį prikergia «lietuviškus buržuazinius nacionalistus ... nes visos lietuviškos partijos, baigiant liaudininkais ir socialdemokratais, vienokiu ar kitokiu būdu rėmė vokiškuosius fašistus»²⁸.

Sunku suvokti, kodėl žydai metraštininkai priima abiejų genocidininkų teigimus už istorinę teisybę ir jų naudoja, kaip kaltinamą medžiagą. Ar nebūtų reikalingas ypatingas kritiškas atsargumas, vertinant didžiausią žmonijos istorijoje genocidininkų užrašus ir duomenis. Tik prisiminkime lenkų karininkų žudynes Katyno miške. Laikas ir objektyvus tyrimai parodys (dabartinės lygosė tai ne manoma padaryti), kad jų daugis buvo dirbtini, parašyti istoriniam *alibi* sukurti, t. y. save pateisinti, o kitus pakaltinti. Yra savotiškas psichologinis kuriozas, kad tauta, pati skaudžiai nukentėjusi nuo genocido, lengva širdimi jungiasi prie genocidinių pakaltinimų, nepagrįstai daromų lietuviams. Net daugiau. Jie, kai kurie atsakingi asmenys randa galimybę pasakyti: « Žydai atitrauk savo palaimą nuo Lietuvos »²⁹.

Tuos klausimus aš keliu nedėliu, kad noriu išteisinti lietuvius, bet dėliu, kad noriu iškelti visus eilėraštingus faktus iš lietuvių-žydų bendros praeities. Jie buvo žinomi vyresnėms abiejų tautų generacijoms. Bet jas sunaikino rudi ir raudoni genocidininkai arba jos mirė. Jie vietų už mūsų kita karta, kuriai tai tik dalinai žinoma, arba visai nežinoma. Laike keli šimtai metų bendro gyvenimo lietuviai nedarė žydams pogromų. Nepriklausoma Lietuva suteikė žydams visas teises, kokias turėjo patys lietuviai. Žydai turėjo savo reikalų ministrą. Turėjo savo tautinį bendruomenę,

²⁸ K. Bielėnis, *Teroro ir Vergijos Imperija Sovietų Sąjunga*, 1963, 11 psl.

²⁹ P. R. Žodiškas pareiškimas p. V. S.

savo mokyklas, savo ješibotus, savo spaud . Ilgus metus dominavo prekyboje ir laisvose profesijose. Pasaulinei finansinei krizei vykus, Lietuvos vyriausyb ilgus metus nesuvarž valiutos išvežimo, kuria operavo daugiausia žydai prekybininkai ir bankininkai. Kuomet nacin Vokietija prad jo persekioti žydus, tai Lietuvos vyriausyb vairiais atvejais protestavo. Tokiu protest 1938 m. buvo pasiusta trys : 1) d l 1938.IV.26 d. naci dekreto, pareigojan io žydus registruoti savo turt , 2) d l « krištolo nakties », lapkri io 8-10 d. pogromo, 3) d l 1938.XI.12. d. potvarkio³⁰.

1939 m. Lenkijai žlungant, Lietuva priglaud nemaž skai i žyd , b gan i nuo naciško persekiojimo.

Naciai at jo ne nepriklausom Lietuv , bet bolševiku okupuot krašt . Per vienierius metus okupacijos jie susp jo sunaikinti valstybin , visuomenin ir socialin santvark . Neabejotina, kad lietuviškos bendruomen s dorin taka savo narius buvo jau sumaž jusi. Tad negalima paneigti, kad viena kita m s atplaiša pateko SS tak ir tapo j nusikaltim bendrininku. Bet ar tai duoda gan tin pagrind mesti kaltinim visai tautai ir daryti j kolektyviai atsakinga ? « Laikina Lietuvos Vyriausyb neišleido potvarki prieš žydus, nors lietuvi tauta gerai žinojo jai j padarytas skriaudas, bet paliko teisingumui nubausti tuos žydus, kurie pad jo bolševikams kankinti Lietuv »³¹. Tai tur b t tikriausias kelias teisybei surasti ir teisingumui vykdyti.

Nacionalsocialistai vykusiai išnaudojo okupant terorizuot taut nežinojim , nesusiorientavim . Žudyni veiksmai buvo tobulas suderinimas « fizinio planavimo ir psichologin s technikos ... ». Getu administracija, kuri buvo išimtinai žydiška, tvarkydavo visa : atrinkdavo žmones, nugabendavo juos sunkvežimius ar traukinius, o v liau žudyni vietas. Taip pat jie patys skleid klaidinan ius gandus, kurie, bent paviršutiniai, nuramindavo b simas aukas. Žydiškos *sonder* komandos išraudavo lavon auksinius dantis, nuveždavo ar nunešdavo nukankintus krematorijumus ... r šiudavo j r bus ir kitus daiktus. Ar galima tai pavadinti žyd bendradarbiavimu su naciais ? Tod l reikia su panieka atmesti kai kuriu teigim : « Žydai patys žud save ». Kitaip negalima pasielgti ir su teigimu, kad lietuvi tauta žud žydus. Dabar jau yra išaišk j , kad nacin s okupacijos metais n vieno lietuviu nebuvo atsakingame poste, vairuojan iame žmoni naikinim . Bendrai, žyd likimas ir j reikalai buvo išimtinai Reicho jurisdikcijoje. Nei ta-

³⁰ *Documents on German Foreign Policy* (D. G. F. P.) Serie D. V., 656 nr. Originalai yra Užsienio R. M. Bonnoje, o mikrofilmai National Archives, Washingtone, D. C.

³¹ *Laisv* , 1943.V.25 d.

riamos savivaldos staigos (generaliniai tar jai), nei visuomeniškos organizacijos, nei policija neišleido potvarki, skatinan i genocid arba kvie ian i prisid ti prie jo veiksm . Ir spaudoje, nors ji buvo okupant kontrol je, nepasirod tos r šies rašini . O pogrindin spauda akylai sek naci elges su žydais ir nuolatos informuodavo taut apie j kan ias, apie Kauno ir Vilniaus geto gyventoj likvidavim ir j pasipriešinimo palaužim , išsprogdinant arba uždegant pasipriešinusi namus, arba pasisl pusius kanalizacijos vamzdžius prigirdant, atidarant šliuzus. Pogrindin spauda informavo lietuvi visuomen apie žyd kan ias ir kituose kraštuose.

Lietuvi tautos esmin nusistatym žyd klausimu išreišk dr. K. Grinius, buv s prezidentas, prel. M. Krupavi ius ir prof. Aleksa, buv ministerial, savo memorandumu, teiktame Lietuvos generaliniam komisarui von Renteln 1942 m. lapkri io m nes . Už tai jie buvo nubausti: Grinius ištremtas kaim , o pastarieji du deportuoti Vokietij . Vyskupas V. Brizgys viešai sp jo lietuvius nesutepti savo rank kit krauju ir svetimu turtu ³².

darom priekaišt , kad laikinoji vyriausyb , okupacini gali ver iama, išleido potvark , steigiant get , galima atsakyti klausimu, kuri Hitlerio okupuota arba tik esanti jo takoje valstyb tokio potvarkio neišleido ? Rodos, viena Danija sudaro išimt . Lietuviai, patys gyvendami tragiškus laikus, paliko ištikimi istorijos patvirtintiems tauraus tautinio ir kult rinio tolerantiškumo pro iams. Turime teis pasakyti daugiau: savo palankum ir užuojaut ken iantiems kaimynams žydams reiš k aktyviai. Tai palengvino j sunkias s lygas getuose, apsaugojo nuo bado ir ne vien t kstant išgelb jo nuo mirties. Tai paprastas žmoniškumas. Bet tie veiksmai buvo sujungti su pavojais savam ir savo šeimos saugumui. Aš esu apie tai raš s straipsnyje *Žyd tragedija Hitlerio okupuotoje Lietuvoje*. Bet to nepakanka. Skubiai reikalingas veikalas, kuriame tas klausimas b t išryškintas išsamiai visos Lietuvos mastu.

Taip pat yra nuostabu, kad žydai iki šiol nutyli lietuvi suteikt jiems moralin ir medžiagin pagelb . Net kai kurie žyd intelektualai yra atkreip tai d mes . Bet ir po to niekas pozityviai neatsiliep . Bet ta s mokslin ty la apie padaryt ger neprivalo m s neigiamai takoti. Mes tai padar me, nes esame priprat per amžius gerbti kitataut ir kitatik , nes m s pa i istoriniai vargai išmok ir suprasti, kas yra vargas ir kaip yra vertinga ger žmoni užuojauta nelaimi dienomis ir kan i nakti-

³² Laisv , 1942.V.25 d.

mis. Lietuviams didžiausias atpildas, kad jie sugebėjo atlikti žmoniškumo pareigą.

4. *Naciai žudo lietuvius.* — Vienlaik ir lygiagrečiai žydų genocido, skleidėsi ir augo lietuvių tautos tragedija. Bet, aiman, atsiduriame keblioje padalyje. Atrodo, kad n trumpaamžė laikinoji vyriausybė, n okupuotos Lietuvos savivaldos organai, n pagrindžio organizacijos, imant VLIK, n likuoliai m s šalies diplomatinė tarnyba nerinko ir neturi tai sričiai pakankamai duomenų. Tikrumoje jos gausios esama. Jos turi bti Nacinės Vokietijos dokumentuose, kurie po kapituliacijos pateko nugalėtojų rankas. Teko skaityti, kad virš 120 tonų dokumentinė medžiaga yra atvežta J. A. V. Jau kartotinai minėtas dr. R. Hilberg savo veikal *Europos Žydų sunaikinimas* paruošė remdamasis tais dokumentais³³. Jie randami Kongreso ir *Columbia Law* knyguose. domios medžiagos yra *Reichsführer-SS persönlicher Stab* korespondencijos rinkinyje, kuris saugojamas Kongreso bibliotekos rankrašty skyriuje. Duomenys apie lietuvių naikinimą dokumentų roje yra išmėtyti ir reikės pašvęsti daug darbo ir ilgo laiko juos išrinkti.

Kitas neišsemiamas žinių ir faktų šaltinis galbūt dešimtys tūkstančiai lietuvių tremtiniai, pasitraukę Vakarų Europą. Žydai iš Lietuvos pasiekę laisvą pasaulį daug mažesnius skaičius. Bet jie gavę neribotą finansinį paramą ir teisinį globą, tuoj po karo sukaupė žinias ir faktus lietuvių genocidui, ir sutelkė juos keliuose centruose — Tyrimo Institutuose. Svarbiausi iš jų yra Jeruzalėje, Munchene, Paryžiuje ir New-Yorke³⁴. Mes to nepadarėme. Kol tremtiniai buvo sutelkti stovyklose, nebūtų buvę virš mūsų jėgų tai padaryti. Mūsų tautai, kovojančiai už savo egzistenciją ir išsilaisvinimą, genocidinio laikotarpio faktai yra pirmos svarbos ir dabar ir ateityje, ginant savo teises ir medžiaginius reikalus. Jei nebūs tai greitai padaryta ir ta medžiaga apsaugota archyvuose, tai, praėjus dar vienam-antram dešimtmėčiui, ji bus žuvusi, nes išmirę dalyviai ir liudininkai. Todėl, tokiose sąlygose, nėra galima pilnai tiksliai klausimui nušviesti ir dažnai reikia naudotis svetimų šaltiniais.

Nacių rasistiniai ideologai nebuvo nusistatę iš principo biologiškai sunaikinti lietuvių tautą. Germaniško rasizmo tyrinėtojai

³³ *Trial of the Major War Criminals*, Nürnbergas, 1947-1949, 42 tomai; *Nazy Conspiracy and Aggression*, Washingtonas, D. C., 10 tomų; *Trials of War Criminals*, Washingtonas, D. C., 1947-1949, 15 tomų.

³⁴ K. Paleckis, *Genocide, Lithuanian Threefold Tragedy*, 1949, 112 psl.

pri jo išvados, kad balt — sen j pr s , lietuvi ir latvi — kraujas yra vertingas, gal net toksai, kaip pa i vokie i , bet jie laik šitas tautas, kaip antravert medžiag germaniško antžmogio ir germaniškos supervalstyb s suk rimui. Ir jei Hitle- ris b t laim j s kar , tai grei iausiai b t «pad j s» mums išsikelti Baltgudij , ar net Orenburgo gubernij . Savaimė supran- tama, kad tos erdv s b t buv pirma apvalytos nuo tenykš i gyventoj . Taip kalb davo naci ideologai, klausydami Göbbelso pergaling *sondermeldung* . Bet karo metu buvo ne manoma tai padaryti. Lietuva buvo jiems reikalinga, kaip maisto produkt ir vairi žaliav tiek ja, o jos žmon s, kaip darbininkai karo užda- viniams vykdyti. Be to, per Lietuv jo *West-Ost Bewegung* kariš- kos arterijos. Jos gal jo paken iamai veikti, jei lietuvi tauta bus draugiška arba net neutrali.

Lietuvi sukilimas prieš Sovietiškus okupantus ir staigus valstybin s nepriklausomyb s atstatymas, sutapintas su *Wehr- machto* žygi pradžia, sumaiš nacin s vyriausyb s numatytus jimus. Kariuomen vertino teigiamai t akt . Jis palauž raudo- nosios armijos atsparum ir sutrumpino vokie i žyg per Lietuv 3-5 dienomis, o mums sutrumpino besitraukian i komunist keršto dienas. Tautos sukilimas buvo nukreiptas ne tik prieš išvaromus, bet ir prieš ateinan ius okupantus. Lietuvi tauta nenutrauk vykdytos gyvybin s rezistencijos, bet j suvisuotino. Žinoma, tai buvo skausmingas pašinas naci planuose. Tod l Reicho general- komisaras Lietuvai von Renteln'as 1941.VIII.6 d. nutrauk lai- kinosios vyriausyb s buvim ir veikim . Tik tai padarius, prad jo veikti naci civilin valdžia.

Lietuviai antros r šies žmon s. — Lietuvi tauta nacin s oku- pacijos metu buvo ir teisiniai ir *de facto* antraeil žmoni r šis. Jie tur jo tenkintis tik tuo, k okupantai leido ir tuo, kas nuo j atliko. Buvo daug viešbu i , restoran ir krautuvi su užrašu: *Nur für Deutsche*. Vokie i maisto korteli normos buvo žymiai didesn s už lietuvi . T pat galima pasakyti ir apie visas kitas normuotas prekes. Okupacijos pradžioje padaryta pinigini reforma sunaikino visas žmoni santaupas, nes sovietiškas rublis buvo pri- valomai pakeistas santykiyje 10:1 reichsmarkes. D l tokio api- pl šimo kinis gyvenimas buvo kelet savai i apmir s. Visi Lie- tuvoje veiki bankai ir j ind liai buvo uždaryti. Jie pagrob ir išvež 30 ton sidabrinii lit . Lietuvos bank viet už m Vokie- i *Notenbank Ostland, Dresdner Bank, Bank der Deutschen Arbeit A. G.* ir Reicho taupomosios kasos skyriai³⁵.

³⁵ Ten pat.

Apytikriai okupantai išreikalavo iš kinink :

Bekono	47.586 tonas
Kiaušini	94.000.000 vienet
vairi paukšiu	1.547.547 »
Pieno	429.000 ton
Jautienos	122.694 »
Kviei	32.400 »
Rugiai	358.400 »
Mieži	60.472 »
Aviž	140.823 »
Ankštini	40.054 »
S men	20.242 »
Bulvi	468.506 »
Šieno	90.709 »
Šiaud	124.227 »
Lin pluošto	10.491 »
Viln	820 »
Arkli	100.000 vienet
Vežim	25.000 » ³⁶

Mūsų miškai irgi buvo apiplėšti. Laike dvej met buvo išvežta virš 1.000.000 kietmetri statybini medžiag , 400.000 erdmetri popiermalki , 500.000 pabagi ir virš 2.000.000 erdmetri malk³⁷.

Bolševizmo reform ir pražusio karo viesul sugriautam žemės kiui tos duoklės buvo nepakeliama našta. Juo labiau, kad okupantai vykd grobuonišk kin politik : visa grob , bet dav labai mažai ir kininkui ir žemei. Trako darbinink : juos prievarta vež Reich . Nedav trš . Žemės kio padargams taisyti nedav geležies. Neužteko net pasag ir vini žiem arkliams pakaustyti. Nebuvo žibalo kuliamoms mašinoms ir namams apšviesti. kininkai gaudavo už savo pyliavas labai žemas kainas. Kartais jos buvo žemesnės už gamybines išlaidas, pavyzdžiui, 1 kg kiaulienos gamyba atsiėjo 1,02 marki , o mokavo tik 0,86 mk., 1 kg jautienos — 1,01 mk., o gaudavo tik 0,85 mk. Okupantai mokavo kininkams už gaminius tik 60% kain , buvusi Vokietijoje, o 40% pasisavindavo.

Pirmu bolševikmečiu bankai, visi mūsų pramonės didesni namai, stambesni kiai buvo suvalstybinti. Laikinoji vyriausyb

³⁶ *Nepriklausoma Lietuva*, 1944.1.31 d. ir 1943.IX.21 d.

³⁷ Ten pat.

dekretavo denacionalizaciją. Bet vokiečiai civilinai okupaciniai valdžiai nepatvirtino panaikinimo. Reichas laikė Lietuvą Sovietų Sąjungos dalimi ir nacionalizuotą turtą karo grobiu. Prieš tai protestavo mėsos valstybės vyrai (Grinius, Krupavičius, Aleksa).

Vyriausiasis Lietuvių Komitetas savo atsišaukime tautai irgi paskelbė: « Atstatant Nepriklausomą Lietuvos Valstybę pirmoji bus sutvarkyta nuosavybės klausimas. Kiekvienas atgaus tai, kas jam 1940.VI.15 d. priklausė. Todėl kviečiame Lietuvos visuomenę būti kantriai ir santariai »³⁹.

Užgrobtam nacionalizuotam turtui valdyti ir eksploatuoti buvo steigtos skaitlingos vokiškos bendrovės: *Landbewirtschaftungs-Gesellschaft, Zentralhandels-gesellschaft, Grundstück-gesellschaft Litauen m. b. H., Tabakindustrie G. m. b.H., Ostland, Ostland-Faser G. m. b.H., Genossenschaftsverband Ostland*. Jos visos stengėsi kiek galima daugiau išuolpti pelno Reichui. Todėl lietuviai jas vadino ne *Gesellschaft mit beschränkter Haftung*, bet *greife mit beiden Händen*. Tose bendrovėse lietuviai jokio sprendžiančio balsu neturėjo. Jos nepaisė lietuvių žinovų patarimų ir nuomonių. Apytikriai skaičiavimai rodo, kad Reichas pagrobė kasmet iš mūsų iš viso apie 55.000.000 reichsmarkų.

Po vienerių metų okupacijos, Kaune buvo steigta *Ansiedlungs* štabas, kuris pradėjo vykdyti Lietuvos erdvių germanizaciją. Pirmiausiai pradžia užsimita atimti iš lietuvių derlingą juodžemio juostą, užimančią Marijampolį, Vilkaviškio, Tauragės, Raseinių, Kėdainių, Panevėžio, Biržų apskritis. Jau 1942 m. rudenį iš ten buvo išgabenta 2057 lietuvių šeimos. Kiekvienai iš jų buvo leista pasiimti 15 kg. turto. Jei kokia buvo atiduoti vokiečiams. Tikri savininkai lietuviai, jei nebuvo išvaromi, galėjo palikti naują « valdovų » tarnais. Išvarytiems buvo duodama žemės sklypai, atimti iš rusų ir lenkų, Lietuvos rytinėje dalyje. Nepasisekimai frontuose kolonizacijos vykdymui sulaukė ir visai visiškai nutraukė. Bet lietuviams išryškėjo galutiniai vokiečių tikslai, ir neapykantos taurė tapo sklidinai pilna.

Naciai griauja lietuvių kultūrą. — Okupantai vykdo savo užmačias planingai visose srityse. Jie atakavo ne tik tautos medžiaginį substratą — kiną santvarką, bet ir intelektualinį superstruktūrą — kultūrą ir jos vertybes.

Žaliai trukdė pradėti darbą mokykloms. Bet lietuviai griežtai pasipriešino ir jos atidarė savo duris mokiniams normaliu laiku. Civilinai valdžia kenkė be atvangos jai veiklai viauriausiais būdais: karo pradžioje daug mokyklų buvo paimta kariuomenei. Nors

³⁹ *Nepriklausoma Lietuva*, 1943.IX.21 d. nr.

v liau kariuomen išžygiavo rytus, bet jos, nors buvo tuš ios, nebuvo gr žintos savo paskir iai. Tod l mokymas tur jo b ti vykdomas 2-3 pakaitomis.

Mokytoj atlyginimas buvo nustatytas labai mažas. Vadov li spausdinimas buvo irgi sabotuojamas. ved vokie i kalb pradžios mokyklos antr skyri . Prad jo statyti vokiškas mokyklas, kurioms inventor i m iš lietuvišk ištaig . Visi mokytoj institutai ir 8 mokytoj seminarijos buvo uždarytos: tuo užsi-mota sunaikinti mokytoj prieaugli. siut okupantai d l nepasi-sekimo organizuoti lietuvišk SS dalin , 1943 m. pavasar vanda-liškai uždar visas aukšt sias mokyklas.

Kaip Goringas, Ribbentropas ir Himmleris ekspropriavo oku- puotos Europos muziejus ir meno galerijas, taip kai kurie Lietuvos *Gebiets*-komisarai panašiai pl š m s krašto tos r šies staigas, pasisavindami iš j manuskriptus, t kstan ius senobini kny g , garsi meninink paveikslus, skulpt ras; medali rinkinius, bran- gius kilimus, senobinius baldus ir kita. Jie sunaikino žyd Straši n bibliotek ir Etnografin muziej . 1944 m. besi- traukdami sudegino Lietuvos Reformat Evangelik Bažny ios Sinodo 1611 m. steigt knygyn , kuriame buvo sutelkta apie 20.000 XVI-XVIII šimtme i kny g , nepaprastos bibliografin s vert s ⁴¹.

Jie pasmaug vis periodin spaud . Kaune *Ateitis* buvo išimtinioje vokie i takoje ir negeresn už *Dabart* , leist pirmojo karo metu. Kai kuriuose apskri i miestuose buvo leidžiami viet- tin s reikšm s informaciniai savaitraš iai, buv griežtoje sritini komisar prieži roje. Dailiosios literat ros ir moksliniai veikalai bei žurnalai negal jo b ti spausdinami d l netur jimo popierio. Bet jo visuomet pakakdavo spausdinti visokioms « baloms » ir nac- in s propagandos knygoms, broši roms ir laikraštपालािकiams. Buvo griežtai vykdytas rom n posakis: «Ginklams žvangant, m zos tyli». Jei jos nor jo prabilti — tai prival jo skardenti Rosenbergo, Himmlerio, Göbbelso arijas.

Naci represijos. — Totalitariniai režimai paremti neribotu policiniu smurtu. Gestapo ir N. K. V. D. triumfas reikalauja, kad kankinama auka leist si vedama kartuvi kilp , ar prie laidojimo duob s, nesipriešindama ir atsisakiusi sav s iki netekimo identišk- kumo. Režimo gyn jai gerai žino, kad sistema, su kurios pagelba pavyksta sunaikinti auk dvasiniai dar prieš tai, kai ji pasiekia žudymo viet , yra geriausiai tinkama laikyti ištis taut pavergt ⁴².

⁴¹ K. Pal eckis, *Genocide, Lithuanian Threefold Tragedy*, 1949, 118- 119 psl.

⁴² David Rousset, *Les jours de notre mort*, 1947.

Civilin valdžia ir jos saugai SS, SD ir Gestapo vykd Hitlerio politinis « išminties » aksioma : « Mums nesvarbu, kad mus mylėtų, svarbu, kad mes bijot ».

Mūsų tauta buvo aiškiai rezistencinė nuo pat okupacijos pradžios. Joje buvo susikaupę daug pagiežos vokiečiams pirmojo karo prisiminimuose. Tik bolševikiniai žiaurumai, patirti laike vieneri met jungo, paruošė lietuviuose palankesnį klimatą naujiems okupantams. Todėl ji stengėsi, pagal išgales, atlikti užkrautas pareigas ir nesudaryti progos naci administracijai griebtis masinių represinių priemonių. Bet prievola buvo per sunkios. Pirmais okupaciniais metais jos buvo vykdytos 45%, o 1944 m. — 60%. Visai nepakeliamos jos buvo nederlingai Vilnijai, kuri 1942-1943 metais vykdė tik 44% pyliavų. Srities komisarai tai laikė sabotažu ir pavartojo griežiausius okupacinius nuostatus. Kininkai buvo areštuojami, jų gyvuliai buvo konfiskuojami ir net kiai atimami. Vis dažniau buvo specialūs pavyzdiniai teismai, darantys mirties sprendimus, kurie, žmonių terorizavimui, buvo vykdomi viešai, prievarta suvartojant kaimynų akivaizdoje. Toki atsitikim buvo Trakų, Svyrių, Švenionių, Vilniaus ir Eišiškių apylinkėse. Ypač tingų žiaurumu pasižymėjo Vilniaus srities komisarai Hingst, Wulf ir SS vadas Harm.

Ja ir prasidėjo ydingas ratas : kininkai pradėjo slapstyti miškuose, smurt atsilygino smurtu, o naciniai varžtai tapo vis brutališkesni. Labai skaudžiai nukentėjo žmonės už parašiuotais nuleist sovietiški raudonųjų partizanų diversiškus veiksmus. Vokiečiai atsakydavo represijomis už savo žmonių ar pareigūnų nužudymus, kariško turto naikinimą arba kariškų transporto — sunkvežimių ar traukinių sprogdinimą. 1943-1944 m. artilerijos sviediniais buvo sunaikinti keletas kaimų Rokiškio apskrityje. 1943 m. buvo sudeginti Miliūnai, Lazdūnai, Fermos, Kernavės kaimai Vilniaus krašte. 1943.IX.30 d. buvo *in toto* sunaikintas Šarkiškis kaimas : sudegino 17 gyvenamųjų namų ir 75 kitokius pastatus. Geriausias naci genocido pavyzdys Lietuvoje yra Vilnijos kaimo Pirupio ir jo gyventojų sunaikinimas. 1944 m. birželio mėnesio 3 dienomis *Einsatz* komandos dalinys, pasikvietęs talkon šarvuotus, apsupo tuos nuošaliai miškuose gulintį kaimą, sugrūdo žmonių namus, sugriovė juos patrankėmis viais ir padegė. Kiekvieną bebendantį gelbintis pat nušaudavo. Ugnyje ir dūmuose žuvo 119 lietuvių : 33 vyrai, 44 moterys ir 42 vaikai. Nužudytus amžius svyravo tarp 5 savaičių dikio ir 90 metų senelio. Baisiausia yra tai, kad jie buvo nekalti. Tai buvo naci teroristinis kerštas už Maskvos nuleist parašiuotiniškai vykdytus toje apylinkėje sabotažinius veiksmus. Nekaltos aukos buvo palaidotos tri-

juose bendruose kapuose. Juos saugo trys aukšti kryžiai, apjuosti spinduliuojan ia saule. Ten girdimos palikusi gyv , bet netekusi savo artim j , raudos: «Tai ir prakeiksiu savo širdel j, tai neatleisiu lig mirtel s sve ios šalies budeliams, kurie sunaikino vis kaimel , kurie sudegino mano vyrel , tai ir k dik lius, dukreles, lelij les su r t vainik liais »⁴³.

Panašios lietuvi medžiokl s buvo vykdomos pla iu mastu. Tautos kan ios tapo nepakeliamos. Gr s ginkluotas sukilimas. Tik neribotas pasitik jimas vyriausiu rezistencijos organu ir kitomis pagrindin mis organizacijomis sulaik ginkluoto pasipriešinimo išsiveržim . VLIKas užburian iai kviet nepasiduoti teroro baimėi, tausoti savo gyv sias j gas b simoms laisv s kovoms. « Pakelkime š sunk bandym nepalaužiamu tvirtumu ir vieninga valia. Vardan tos Lietuvos vienyb težydi»⁴⁴. «T baisi bandym dienose b kime ram s, išmintingi ir šaltakraujai. M s tironai greitai nususuks sau sprand ... Ateitis yra m s »⁴⁵. «Gal b t šiandien vokie iai nori gerti krauj ir ašaras nelaiming Europos taut . Bet j nubudimas bus skausmingas ... Likimas yra Dievo rankose, bet ne vokie i »⁴⁶. Tauta suprato ir pakluso. Rezistencin s organizacijos politin analiz buvo teisinga. Buvo išvengta užl žtan i skerdyni ir sutaupyta daug kraujo.

Vokie iai vykd pirmus platesnio masto genocidinius veiksmus prieš lietuvius pa ioje karo pradžioje. Stahlecker'is praneš Himmeleriui, kad jo grup nužud iki 1941.X.15 d. ir 5.000 nežydu⁴⁷. Reikia galvoti, kad t auk daugis buvo lietuviai. Už pasyv pasipriešinim , už nevykdym kišk pyliav , už laužym okupacini potvarki apytikriai 10.000 lietuvi buvo išgabenti vairius kacetus. Tigr duomen n ra. Daugis j buvo nužudyti. Tik viename Flossenburge (Bavarijoje) buvo sudeginti apie 2884 m s tautie iai. Kaceto sand liuose rasta kelet šimt lietuvišk karini dalini uniform ir lietuviška trispalve papuošt skydeli , kurie buvo užsiuvami ant apsiausto rankov s. Flossenburge yra akmens lenta pridengianti kap , kuriame simboliškai palaidoti lietuvi palaikai. Lentoje yra užrašas :

⁴³ Žodžiai Antos s Urbelionyt s-Pe iukonien s, žr. V. Uzdavinys, *Pir-iupio tragedija*, Vilnius 1958.

⁴⁴ VLIKo atsišaukimas 1944.11.18 d.

⁴⁵ *Laisv* , 1944.V.7 d.

⁴⁶ *Laisv s Kovotojas*, 1943 m. 10 nr.

⁴⁷ Raportas 1941.X.15 d., L-180, žr. R. Hil bebg, *The Destruction of European Jews*, Chicago, 192 psl.

*T' vyn s garb gindami
raš m savo mirtimi
Žmonijai laisv s testament*

Buvo nor ta iškalti tokie žodžiai:

*Pasauliui m s pelenai
neduos ramyb s amžinai,
Kol bus tironas paskutinis*

Bet nebuvo leista tai padaryti.

Reicho karo pramonei ir žem s kiui, Atlanto sienai prieš s junginink invazij statyti buvo reikalingi milijonai darbinink . Okupacijos pradžioje jie buvo verbuojami Lietuvoje savanoriškai. Bet nedidelis skai ius susigund išvykti Reich . Tuomet nusi-statyta griebtis prievartos priemoni . Buvo suplanuota išgabenti

Reich apie 100.000 žmoni . Darbinink amžius buvo nustaty-tas toksai: vyr 15-55 m., moter 16-45 m. Pasisl pusi vietoje tur jo b ti paimiti, kaip pakaitalas, kiti šeimos nariai. Hitleris paved t darb atlikti Sauckeliui. Visa tauta apsisprend nevyk-dyti okupant reikalavim . VLIKas paskelb , kad lietuviai, kurie prisid s to potvarkio vykdymui «padarys didžiausi nusikaltim tautai». sp jo taip pat visus administracijos pareig nus aiškiai apsispr sti už savo taut , už Lietuv , kad ir gr st d l to vokie-i represijos : « visi lietuviai turi dr siai ir vieningai tarti — Ne !... šaukiamieji ir gaudomieji turi nepasiduoti ir slapstytis, o kiti tautie iai privalo teikti besislapstantiems pagalb »⁴⁸. Bet visgi manoma, kad naciams pavyko per tris okupacijos metus sugau-dyti ir išvežti darbams Reich 40.000-50.000 žmoni .

1944 m. pavasari, okupantams nepaj gus palenkti gen. Ple-chavi iaus rinktin s SS reikalavimams, ji buvo panaikinta; jos štabas areštuotas ir išvežtas Latvijoje esant kacet . Nemažas skai ius rinktin s dalyvi buvo teroristiniu tikslu viešai sušaudyti. Daugiau kaip 4000 rinktin s vyr , kurie nesusp jo išsisklaidyti, buvo «kidnapinti» ir išgabenti Reich aerodrom apsaugai.

Nacinio genocido padarini lietuvi tautai santrauk rasime v lesn je rašinio dalyje.

III. Komunistinis genocidas Lietuvoje

*1. Komunizmo k r j ir vykdytoj paži ra komunizmo gy-
vendinim . — Paryžiaus komunai žlugus (1871), K. Marksas pa-
reišk : « Sukil liai pralaim jo, nes nesunaikino savo prieš ... sten-*

⁴⁸ VLIKas, 1944.II.18 d.

g si juos paveikti moraline taka, taik jiems teisingum , o neeksproprijavo eksproprijatori ».

« Marksas ir Leninas tik jo utopij , kad naujas žmogus gali b ti pagamintas fabrikuose »⁴⁹. Engels skelbia : «Proletarijatu reikalinga valstyb ne jo laisvei, bet jo prieš sunaikinimui ».

« Leninas buvo imperialistas, bet ne anarchistas. Jo visas galvojimas buvo imperialistinis, despotiškas. Jis reikalavo priimti visa, k jis skelb ... Leninas buvo antihumanistas ir antidemokratas ... Mussolini ir Hitleris pam gdžiojo j . Stalinas k nijo išbaigt diktatori — vad ... Stalinizmas labai artimas fašizmui»⁵⁰.

«Leninas buvo kraštutinis racionalistas, bet savo darbais jis buvo iracional s istorijos žmogus. Leninas netik jo žmog . Nepripažino jam joki vidini princip . Netik jo dvasi ir dvasi s laisv ⁵¹. Jis pateisino kiekvien priemon kovoje ir revoliucijoje. Visa yra gera, kas tarnauja revoliucijai. Bloga, kas jai kenkia. Jo maksimalistin revoliucijos samprata sunaikino jame geb jim skirti g r nuo pikto. Jis pateisino apgaul , mel , smurt , žiaurum ... visiškai nemoralius metodus nugal ti sutiktiems prieštaravimams ir pasipriešinimams. Nukrypusieji nuo t paži r turi b ti eliminuoti. Jis tvirtino ne tik proletarijato diktat r , bet ir intelektualinio materializmo diktat r mintijime»⁵². Jo dorinis credo yra didžiojo nihilisto Ne ajevo «Revoliucionieriaus Katekizmas ».

Leninas per trumpai (1917-1924) vald , kad b t gal j s savo principus paversti veiksmis, bet jo p dinis Stalinas-Džugašvili (1924-1953) vykd tai su kaupu.

O ia kalbos asmen , kuriems buvo patik ta revoliucij ginti. Vilnietis dvarponis Feliksas Dzeržinskis, pirmasis ekos (Ypatingos komisijos kovai su kontrrevoliucija ir spekuliacija) viršininkas kukliai, bet aiškiai aptar savo uždavinius : « ek yra išmintingas valstyb s baudžiamoji aparato susistemimas ».

Latvis Peters, Maskvos ekos pirmininkas, nesl pdamas ir nesivaržydamas, raš : «Aš pareiškiu, kad net mažiausi Rusijos buržuazijos m ginimai pakelti savo galv sutiks tok atkirt , tok numalšinim , kad visa, kas iki šiol slyp jo s vokoje raudonas teroras, yra tik blankus šeš lis to, kas vyks ... ek n ra tyrin jimo komisija, ji n ra teismas, n ra tribunolas, ji neteisias prieš ,

⁴⁹ N. Ber diaj ev, *The Origin of Russian Communism*, 1960, 128, 125, 118 psl.

⁵⁰ Ten pat.

⁵¹ Ten pat.

⁵² Ten pat.

bet juos naikina. Ji nedovanoja, bet paveria dulkes visus, kurie yra kitoje barikad pusėje»⁵³.

Trockis-Bronstein, atsakydamas Kautskio knyg *Terorizmas ir komunizmas* išryškino sekančią komunistinio teroro esmę ir tikslus: «Priešas turi būti padarytas nepavojingu. Karo metu — jis turi būti sunaikintas. Bauginimas yra galingas politinis ginklas ir reikia būti hipokritišku fanatiku, kad to nesuprasti». Kitas kelminis komunizmo ideologas Bucharinas pasisakė dar aiškiau: «Proletarinis politinis smurtas visose savo apraiškose, skaitant mirties sprendimus, yra priemonė komunistiškose asmenybių raidai iš žmogiškos medžiagiškos, sukurtos kapitalistiniame santvarkoje»⁵⁴. O Gr. Zinovjevas grasinančiai pareiškė: «Mes priešai nužudo vieną kitą mūsų vadą, bet mes [komunistai] sunaikinsime už tai ištisą visuomenę su klases». Rakosi, Vengrijos tautos budėlis, teisindamas savo darbus, pasakė: «Aš ramiau miegu, žinodamas, kad mano priešas ilsisi po velnią».

Taip buvo Lenino-Stalino laikais. Dabar sovietiniai lyderiai ir jų šalininkai ir nes šalininkai jungininkai tiesioginiai ir iš pasal skleidžia sufrizuotus faktus ir nuomones, kad po XX komunistų partijos kongreso Maskvoje (1956), kuriame buvo Stalinas nustalintas ir iš *generalissimo* beveik *criminalissimo* padarytas, Sovietijoje prasidėjo atodirgis, atlydis. Su juo atėjo gilus posūkis žmoniškumo kryptimi ir prasme. Prileiskime. Bet kur rodymai, kad vyko esminis pakitimas? Leninas, pamatęs priartėjusią kinų katastrofą, vedė Naują Ekonominę Politiką (N. E. P.). Bet tai buvo taktiškas žingsnis, trumpalaikis atsikvėpimas. Ar tariamas krušiovinis atlydis nėra irgi tik taktiškas mostas? Ar jis nevedė laikinos Naujos ideologinės politikos (N. I. P.)? Ar Krušiovo kalba, pasakyta 1956.IV.1 d. Visas junginys jaunųjų statybininkų konferencijoje (jau po Stalino išmetimo iš Lenino mauzoliejaus), to nepatvirtina?

«Mes priešai tikisi, kad mes susilpninsime mūsų nusistatymus, nusilpninsime valstybės saugumo organus. Ne, tai niekuomet neatsitiks. Proletariškas kardas turi būti aštrus, revoliucijos laimėjimai, darbo klasės laimėjimai, laimėjimai dirbančios liaudies turi būti visuomet dideli pastangų tampa išsaugoti». Ar neaiškūs Krušiovo žodžiai: «Mes jus palaidosime. Greičiau vėžys pradės švilpauti, nei mes atsisakysime komunizmo». O kas padarė nevasuliberalų Krušiovas 1956 m. Vengrijoje? O kas pastatė net Berlyne sieną, perplūšusią vokiečių tautos sostinę? Sovietijoje

⁵³ Eženedel'nik, *eka*, Petrapilis, 1918.

⁵⁴ Melgunov, *Krasny terror v Rossii*, Berlynas, 1924, 55 psl.

sumaž jo ir sušveln jo biologinis genocidas, bet religinis, tautinis, kult rinis ne tik nesibaig , bet suatsiaur jo. Gomulka sir ž s vagia iš lenkti tautos laisves. Maotsetungas neatlaidžiai skelbia : « Politi- tin galia auga iš patrank vamzdži . Visas pasaulis gali b ti pertvarkytas tik su pab kl pagalba ».

Sumin tieji komunistinio režimo genocidiniai pradai, vilkti «teisinius» nuostatus, išd stytus R. S. F. S. R. (1927) kodekso skyriuje « S. S. S. R. Baudžiamojo statymo politika » ir vykdomi vaduojantis 58 §. Visi 58 § vardintieji nusikaltimai, išskyrus sumin tus 11 ir 12 numeryje, baudžiami mirtimi, švelninan i aplinkybi nusikaltimai baudžiami laisv s at mimu nemažiau 3 metams⁵⁵.

2. *Genocido konvencija ir jos interpretavimas.* — Jungtini Taut Organizacijos generalin asambl ja formulavo tok aptari- m : genocidas yra *a crime under international law, contrary to the spirits and aims o f the U. N. and condemned by the civilized World*. Bet po dviej met diskusij , 1948.XII.9 d. priimtas Ženevos Kon- vencijos tekstas yra labai pakeistas. Jis yra žymiai preciziškesnis, bet jo esm labai susiaurinta. Einant jos 2 § genocidiniais veiks- mais laikomi:

- tautin s grup s žudymas;
- didel s fizin s ar dvasin s žalos grup s nariams padarymas;
- s moningas sudarymas grup s nariams toki gyvenimo s - lyg , kurios veda dalin ar visišk grup s sunaikini- nim ;
- panaudojimas priemoni , turin i tiksl grup s nariams su- trukdyt gimdymus;
- priverstinis perdavimas vienos grup s vaik kitai grupei⁵⁶.

Tai neabejotinai reikšmingas dokumentas. Bet ar jis *rebus sic stantibus* užkardo tautini grupi naikinim totalitaristin se valsty- b se ? Atrodo, kad ne. T prileidim remia žemiau patiekiamas pasikalb jimas, vyk s J. A. V. senato *Subcommittee of the Committee on Foreign Relation*, svarstant konvencijos ratifikavim .

Senatorius Hickenlooper'is : Pone Rusk (tuo laiku buv s J. A. V. posekretoriaus pavaduotojas), aš nežinau, ar aš dabar gerai su- prantu, kas yra genocidas. Mes galime paimti Hitlerio laik pad t . Be jokios abejon s tai buvo aiškus genocido atvejis. Buvo karto-

⁵⁵ K. Biel inis. *Teroro ir vergijos imperija Soviet S junga*, 1963, 58-59 psl.

⁵⁶ Dr. D. Kr ivickas, žr. *Lietuva*, 2 nr., 1952, 118-128 psl.

tinai pareikšta, kad bus išžudyti ir išnaikinti visi žydai. Bet kaip su Rusija, kur milijonai žmoni, vien d l kokio pamurm jimo d l esamos valdžios, patalpinti koncentracijos stovyklas ir mirtinai badinami, kad tuo b du b t sunaikinti. Ar j s laikote tai genocidu ? Ar, kitaip sakant, tai yra švelniai tariant, pateisinamas žmoni naikinimas ?

Rusk: Ši konvencija, senatoriau, yra tiesioginiai nukreipta prieš pasik sinim sunaikinti visai ar iš dalies tautin , etnin , rasin ar religin grup .

Senatorius Hickenlooperis : Aš dabar kalbu apie principus.

Rusk: Be abejon s, kol yra totalistini vyriausybi , kurios siekia sunaikinti opozicij , tol bus politini grupi , kurios bus vyriausyb s akcijos objektu. Žinia, n ra jokio klausimo, kad koncentracijos stovykl ir politini ar luomini grupi naikinimo principai yra blogi.

Sen. Hickenlooperis: Tai kam tada tie apribojimai ? Kod l to viso nelaikyti masine žmogžudyste ?⁵⁷.

Genocidin konvencija dvelkia praeitimi. Nors nebuvo pasakyta, bet ji atsirado d l vykdyt žyd tautos žudym . Dabar iai ji nieko neduoda, o ir atei iai mažai žada. Nuo jos ratifikavimo jau pra jo 15 met . N viena valstyb nesi m iniciatyvos, kad ji b t taikoma gyvenime. Taip pat nebuvo gyvendinama ir Žmogaus Teisi deklaracija (1948.XII.10), prikrauta nuostat apsaugojan i žmog ir jo teises. Bet t konvencij galia paliko tik žodin . Genocidiniai veiksmai vykdomi ir 20 met pra jus nuo karo pabaigos. Ar n ra dorinio tartiufizmo atvejis, kad Jungtini Taut Organizacijos asambl ja veržiasi apkaltinti J. A. V., Belgij ir Didži j Britanij agresija už tai, kad jos išgelb jo nuo Kongo žmog dr 2000 balt j misionieri , kunig , gydytoj , mokytoj , kult rinink ? Ar n ra tartinai keista, kad konvencija patik jo atskiroms valstyb ms vesti savo teisyms statymus, užkardan- ius genocidinius veiksmus ir j vykdytojus ? Bet genocid gali vykdyti tik šalies vyriausyb , o ne pilie iai. Tad ar galima prileisti, kad totalitarin vyriausyb leis atsirasti statymui nukreiptam prieš jos pa ios veikl ? Be to, einant tarptautine teise, suverenini valstybi teis s nelie iamos. Genocidin konvencija gali b ti tik su dideliais sunkumais formaliai taikoma totalitarin ms vyriausyb ms. Jos sugeba nepadaryti tos formalios klaidos, kuri papild Hitleris, paskelb s kartotinai žyd sunaikinim . Jos formaliai respektuoja ras s ir tautyb s nelie iamyb .

⁵⁷ *The Genocide Convention*, Hearings before. A Subcommittee of the Commission on Foreign Relations, 81 Congress, Seuond Session, Washingtonas, 1950, 21-22 psl.

Bet kas Hitlerio nacionalsocializmui buvo ras , tai komunizmui — klas . Lietuvi daugumas smulk s žemdirbiai — kininkai. Komunistin filosofija padaro juos buož mis ar pusbuož mis. Lietuvi absoliutin dauguma yra katalikai, *eo ipso*, komunist skelbiamo ir smurtu brukamo ateizmo priešai. Visi lietuviai lietuviškai galvoja ir jau ia. Tuo pa iu jie yra priešai mašininio roboto — *homo sovieticus* — ir prieštarauja kompartijos užma ioms tok sukurti. Tautos tapatyb (*identity*) lemia ne tik odos spalva, nosies ir kaukuol s forma, ir vis kraujas raudonas, anatomija n ra esminiai skirtinga, fiziologija vienoda. J apsprendžia kalba, istorija, kult ra, tikyba, civilizacija, žem , kurioje ji gyvena. Tai tokie svarbesnieji tautin s tapatyb s elementai, kil iš tautos prigimties ir susiformav per ilgus laiko tarpus. Kas juos smurtiškai naikina, tas vykdo genocid . Tik juos nesužeistus tur dama, tauta sigalina kurti savytas vertybes ir didinti jais neapriam žmogaus kult ros istorij . Gal gale, kam bus naudos iš to, kad mažosios tautos bus išnaikintos ?

T pat galima pasakyti apie visas tautas, kurios yra smurtu paguldytos komunistinio Prokrusto varstot . 58 § duoda gali myb visus komunistus atskal nus, visus galvojan ius ne pagal partijos generalin linij , kiekvien veiksming ar potencial priešinink paskelbti pavojingais valstyb s saugumui arba trukdantiais komunizmo statyb arba liaudies priešais arba asocialiniais elementais arba buržuaziniais nacionalistais.

ekistai-tardytojai didžiuojas savo patyrimu ir posakiu : « By tik b t žmogus, tinkam baudžiamojo statuto straipsn mes pritaikysime ». Jie k no kankinim atšiaurumu pasiekia, kad visi tardomieji prisipaž sta padarytus ir nepadarytus nusikaltimus. Jei kurio nors patekusio K. G. B. apdirbim byloje prisipažinimo n ra — tai reiškia, kad kvo iamas nepak l tardymo kan i . Vietoje prisipažinusio parašo, yra tardytojo byl užbaigiantis prierasas : « Mir nuo širdies sm gio » ... Jei Hitlerio-Himmlerio papildytos žmogžudyst s buvo pavadintas genocidas, tai Lenino-Stalino-Maotsetungo teroriniai režimai vykd pangenocid . Kiek kainavo jau 50 met užtruk s bandymas sukurti geometrišk socialin santvark ? Tiksliai duomen n ra. Liubiankos ir Kremliaus archyvai dar uždaryti. Tenka naudotis aplinkiniais apskai iavimais ir skaitlin mis, art jan iomis teisybei. Bet ion tenka operuoti su daugmilijoniniais skaiiais, tai šokia tokia paklaida esminio skirtumo nesudaro. Oficial sovietin statistika skelbia, kad 1913 m. Rusijos gyventoj 15,9% arba 27.000.000 sudar žem s savininkai, stamb s ir smulk s buržujai, pirkliai ir buož s. Tos visos grup s

buvo sunaikintos beveik *in toto*⁵⁸. « Paskutiniai liku iai mirštan i (b t teisingiau pasakyti žudom , D. J.) klasi sunaikinti: pramonininkai ir j tarnautojai, amatininkai ir j gizeliai, buvusi diduomen ir dvarininkai, buož s ir pirkliai, buv baltieji karininkai, N. S. O. (nacionalistinis slaptos organizacijos), buv policininkai ir žandarai, visos intelektini buržuj r šys »⁵⁹.

Sovietinis staigos tame pa iame B. S. E. tome U. S. S. R. p. 63 patiekia sau palankesnius duomenis. Bet ir jais remiantis tenka padaryti išvad , kad 12.000.000 žmoni nežinia kur dingo.

1942 m. rugpi io 15 d. Churchill, vieš damas Maskvoje, paklaus Stalino : « Ar j s galite sulyginti dabartinius karo sunkumus su kolektyvizacijos sunkenyb mis ? » Stalinas atsak : « Oh, ne. Tuomet buvo tikras košmaras. Buvo žiauru ir tai t s si kelius metus. Bet ta akcija buvo absoliutiškai reikalinga Rusijai, nes reik jo sudaryti erdvas dirvas, kad b t galima arti traktoriais »⁶⁰.

3. Lietuvos okupavimas ir inkorporavimas Soviet S jung .
— Po konspiracini Hitlerio ir Stalino susitarim , pasirašyt 1939 m. rugpi io 23 ir rugs jo 27 d., Soviet Rusija grasindama karu, privert Lietuv , Latvij ir Estij pasirašyti savitarpinis pagalbos sutartis ir leisti savo šalyse raudonajai armijai steigti karines bazes. Vyriausyb , negal dama tik tis paramos iš Pranc zijos ir Anglijos, kurios buvo bej g s pagelb ti net užpultai savo s jungininkei Lenkijai ir, realiai vertindama Berlyno ir Maskvos konspiracini s moksl prieš Lenkij , nor dama uždelsti gr s ming vyki raid , nusilenk Kremliaus diktatui. Koktu, kad buvo pasirinktas Schuschniggo ir Hashos kelias. Draugiškumo ir abišal s pagalbos sutartis buvo pasirašyta 1939 m. spalio 10 d. Mes atgavome Vilni ir kai kurias jo sritis. Bet už tai sumok jome brangiausi kain : nepriklausomyb . Soviet S junga, pasirašydama min tas sutartis, jau buvo nusprendusi okupuoti Lietuv sau palankiausiu laiku. Tai rodo v liau sarastas raudonosios armijos generalinio štabo žem lapis, datuotas 1939, Vilnius. Jame Lietuva jau vadinama Litovskaja SSR. Po karo surastas slaptas protokolas, priedas prie Ribbentropo-Molotovo sutarties (1939.IX.27) tai irgi patvirtina. Tad nenuostabu, kad jau sekan i dien (1939.X.11) Serovas Soviet S jungos N. K. V. D. viršininkas, pasiraš instrukcij 001223 nr., kuria sak paruošti « masin

⁵⁸ Stalin, *The Results of the Five year Plan in Four years in the Field of Struggle with Remnants of the Hostil Classes*, žr. *Voprosy Leninizma*, Maskva, ¹⁰1937, 107 psl.

⁵⁹ Ten pat.

⁶⁰ Ži r k 58 išnaš .

antisovietinio ir antisocialinio elemento Baltijos valstyb se likvidavim ». To potvarkio originalas nesurastas. Bet jis minimas Lietuvos saugumo komisaro Guzevi iaus sakyme 0023 nr. (1941. IV. 25)⁶¹.

Instrukcija 001223 nr., Soviet S jungos N. K. V. D. sakymas 001530 nr. (1940.XII.9) apie sekim žmoni , kuri gyvenamoji vieta negali b ti nustatyta iš j paskutin s gyvenimo vietos, v lesni Merkulovo, N. K. B. G. viršininko, sakymai 4-4-4174 nr. (1941.V.31) okupuotos Lietuvos saugumo komisarui Gladkovui nedelsiant pasiruošti masin ms lietuvi deportacijoms ir 77 nr. (1941. V.19) sakymas sudaryti Lietuvai centrin operatyvin štab min - toms deportacijoms vykdyti — rodo, kad genocidinis centras buvo Maskvoje. Tod l, okupacij vyk džius (1940.VI.15), skubos keliu buvo pertvarkytas iš pagrind nepriklausomos Lietuvos saugumo departamentas. Jo direktoriumi paskirtas Antanas Snie - kus, Zanavykijos « buož s » s nus. J prakeik motina už jo žmog - žudiškus darbus ir už Lietuvos išdavim . Jo artimais bendradarbiais buvo Todesas, Rozauskis, Guzevi ius, Baranauskas, Macevi - ius, Slavinas ir kiti. J varovu buvo maskviškio Serovo akys ir kumštys — Gladkovas. Pertvarkytame saugumo departamente buvo virš 60% nauj ir ne lietuvi tautyb s tarnautoj . Didelis j skai ius buvo ir ne Lietuvos pilie iai. Tai pabr žtina, nes m s valstyb buvo tuo laiku dar ne jungta Soviet S jung .

Smarkiai buvo ruošiamasi klasting okupacij paversti savanorišku sijungimu Soviet S jung . Tai tur jo padaryti Liaudies Seimas, kurio «rinkimai» buvo paskelbti 1940 m. liepos 14d. Kad jie sklandžiau praeit , reik jo terorizuoti vis taut ir iš - pl št i iš jos vadovaujan ius visuomenininkus ir politikus.

Operacija buvo vykdyta vienu laiku visoje Lietuvoje : nakt iš liepos 11 12 d., 1940 m. buvo areštuota virš 2000 asmen . J skai iuje teko ir man b ti. Likimas apsaugojo mane nuo dalyvavimo « Liaudies seimo » rinkimuose, kurie Dr. Garmaus žodžiais « buvo šlykšti su bolševikiniu cinizmu pravedama komedija, kur apie bet koki rink j ar renkam j laisv negali b ti n kalbos... Balsuotoj skai ius buvo ne 90%, bet 15-16% Tai patvirtino ir pats J. Paleckis intymiaame pasikalb jime »⁶².

Kal jimai buvo sausakimšai perpildyti. Langus užkal lent d ž mis. Nemat me n saul s, n dangaus. Daugis nakt miegojo ant grind . Dien stov jome, atsir m sienas, arba slinkin jome

⁶¹ V. Vaitiek nas, *Sovietinis genocidas*, žr. Lietuva, 6 nr., 1954 m.

⁶² *Lietuvi Archyvas, Bolševizmo Metai*, Brooklynas, 1952, 11-13 psl.

galvas nuleid ar pasikeisdami s d jome ant ilg suol , nes nuo 6 val. ryto iki 9 valandos vakare s d ti ar gul ti ant lovos buvo griežtai uždrausta. Maistas pradžioje buvo paken iamas, nes kal - jimai buvo dar nepriklausomos Lietuvos nuostatais tvarkomi. Bet bolševikiška administracija ir to pavyd jo ir grasinan iai kartojo : « Smetonos kal jimai tikros sanatorijos. Liaudies priešai neprivalo tur ti toki ger s lyg . Greitai bus vesta bolševikiška tvarka. Tuomet pažinsite proletarišk teisingum ». Tie grasinimai v liau buvo vykdyti.

Iš t 2000 suimt j iš jo laisv tik mažas nuošimtis. Dalis buvo nužudyta, o daugiui pritaikinti Sovietinio Baudžiamojo kodekso 58 ir 59 §. Jie buvo pakaltinti kontrevoliucine veikla ir kitokiais nusikaltimais prieš nauj santvark ir už aki nubausti 8 metams priver iam j darb stovyklas.

Antra skaitling su mim banga buvo vykdyta 1940 m. lapkri io 5-6 d. spali revoliucijos (1917) gimtadienio išvakar se. Ir ši kart labiausia, paliesti buvo intelektualai ir vadovaujantis elementas : buv Lietuvos ministrai, karininkai, kariai, daug šauli , profesori ir mokytoj . Daugiau kaip 600 asmen neteko laisv s⁶³.

Kad okupuota šalis jaust si nesaugi, gyvent panikoje ir baim je, politinis terorizmas buvo t siamas nenutraukiamai. Pagrįstai prileidžiama, kad per pirmuosius okupacijos metus (1940. VI. 15-1941.VI.22) buvo suimta apie 12.000 Lietuvos pilie i . Buvo steigti nauji kal jimai atimtuose vienuolynuose (Kretingoje), užimt mokykl patalpose ir koncentracijos stovyklos, kurias talpindavo lietuvius, nesilaikan ius vairi nežmonišk okupant potvarki .

Daugiausia suimt j buvo sugr sta Kauno (3700), Vilniaus (3200), Šiauli (800) ir Marijampol s (750) kal jimus. Suimtieji buvo tardomi per kiauras naktis. Gr žintiems kameras neleidavo dienos metu miegoti. Prisipažinimams išgauti, buvo be atodairos vartojamas smurtas ir kankinimai. Mušdavo gumin mis lazdomis, uždavo geležinius pan ius, mesdavo karceri, spardydavo, degindavo rankas, inscenizuodavo nušovim⁶⁴. Sud j rankas geležinius pan ius juos verždavo, arba užn r ant lyties organ plonos špagatos kilp — juos verždavo, mindžiodavo rank pirštus, išmušdavo dantis ir lauždavo žandikaulius, sodino ir laik prie stipriai k rentos krosnies, pl šdavo piršt nagus, kabindavo už koj ,

⁶³ Suppbeme Lithuanian Committee op Liberation, *Appeal to the United Aation Genocide*, 25 psl.

⁶⁴ *Lietuva Tiron Pan iuose*, Cleveland, Ohio, 1947, 125-126 psl.

davo tardom j tam tikr prietais ir leisdavo per jo k n elektros srov , pririšdavo prie stulpo, stovin io atitinkamai vietoje, ir varvindavo pro skyl lubose šalto vandens lašus ant tardomojo galvos, kas sukeldavo nepaken iam skausm , pakabin davo kažkokiose stakl se ir l tai, pamažu tempdavo vis k n ⁶⁵.

Tardytojai, su pagalba k no mechanik , išspausdavo «prisi pažinimus » padaryt , o neretai ir nepadaryt nusikaltim . Nemažas skai ius suimt j grasinimais jam asmeniniai ir jo šeimos nariams, pažadais visoki lengvat ir g rybi , buvo užverbuojami tapti slaptais N. K. V. D. agentais.

4. Pirmas didysis lietuvi išvežimas. — Beatodairinis krašto gyvenimo komunistinimas, permanentiniai areštai, visiškas žmogaus nuteisinimas, beribis asmeninis ir turtinis nesaugumas kaitino tautos pasipriešinim ir atspar . Kremliaus komunistiniai ekspertai, remdamiesi 23 met genocidiniu patyrimu, žinojo, kad komunistin santvark galima tvirtinti tik vedus kraštutin baudžiaiv . Laisv taut galima lengviau smurtiškai valdyti tik eksproprijavus jos s moning ir atspariausi dal . Jie pasiekdavo norim rezultat amputav tik 25%-30% tautos organizmo. Maskva, kaip buvo anks iau min ta, numat tok eventualum ir pareigojo okupuotos Lietuvos saugumo organus kartotinomis specialiomis instrukcijomis ruoštis tam žygdarbiui.

Soviet S jungos N. K. B. G. komisaras Merkulovas sak L. T. S. R. saugumo komisarui Gladkovui suregistruoti antitarybiniai nusista iusius asmenis, vykdan ius kontrevoliucin agitacij , išvežimui tolimas S. S. S. R. sritis. Tuo pa iu laiku at jo N. K. B. G. komisaro pavaduotojo Serovo instrukcija, kurioje buvo iš d styta tiksliai ir smulkiai lietuvi pagrobimo ir išvežimo technika.

Soviet S jungos vyriausyb , nor dama sudaryti savo nekal tumo *alibi*, pasi l 1941 m. birželio 10 d. Lietuvos Liaudies Komisar Tarybai nutarti, kad ji prašo išvežti iš Lietuvos vis prieš tarybin element .

Masinis lietuvi pagrobimas ir išvežimas didži j Maskvos nelaisv vykdytas 1941 m. birželio 14-15 d. Bet N. K. V. D. medžioklin akcija ir pagrobt j išgabenimas užsit s iki 1941 m. birželio 21 d. J nutrauk tik prasid j s karas. Pab gusio Gladkovo seife surasta rodoma medžiaga, kad išvežimas tur jo paliesti apie 700.000 lietuvi . Bet jie susp jo pagrobt tik 34.620 žmoni . Sukimšo juos prek ms ar gyvuliams vežti vagonus ir išgabeno S. S. S. R. tolimas, necivilizuotas sritis.

⁶⁵ Ten pat, 127-128 psl.

*Dunda ir dunda traukinio ratai,
Rieda ir rieda vagonai juodi.
Saul s neb ra. Saul nemato,
K veža i rytus vagonai juodi.
Dunda ir dunda traukinio ratai
Ratuose k nai praž sta juodi.*

Tasai genocidinis aktas b va vykdytas su ginkluotos j gos pagalba. Smurtas buvo vartojamas areštuojant, išvarant iš gimt j nam , vežant geležinkelio stot , kraunant vagonus, atskiriant vyrus nuo žmon ir vaiku. Bet vis tiek N. K. B. G. pareig nai reikalavo iš savo kaliniu, sugr stu vagonus, parašo, kad jie savanoriškai vyksta Sovietu S jung . Ir S. S. S. R. užsieniu reikalu komisaras Molotovas skelb per Maskvos radij 1941 m. birželio 17 d. pasauliui, kad « daugelis lietuviu padav prašymus išvežti juos kitas Sovietu S jungos sritis ».

Tremiam j b kl buvo tragiška. Prie dvasini ir moralini skausm prisid jo fiziški kent jimai.

Serovo instrukcija numat talpinti vagon 25 žmones, bet faktiškai buvo prigr sta 40-60. Vagon — kal jim ant rat — durys buvo aklinau uždarytos. Maži, vagonu palub se, langeliai buvo apipinti spygliuotomis vielomis. Nat raliems reikalams atlikti nebuvo išvie i . Tuose vagonuose, be suaugusiu žmoni , buvo k diki neturin iu n vienu metu ir seneli arti 100 metu. Išvežt j dalies (20.249 asmen) statistika pagal amži atrodo šitaip:

iki 1 metu amžiaus	211 (95	berniuk.	116	mergai .),
» 4 »	» 1415 (731	»	684	»
» 10 »	» 2165 (1236	»	929	»
» 18 »	» 2587 (1263	»	1324	»
» 30 »	» 3986 (2277	vyr.	1709	moter.
» 40 »	» 5043 (3130	»	1913	»
» 50 »	» 2735 (1735	»	1000	»
» 60 »	» 1072 (601	»	471	»
» 70 »	» 609 (302	»	307	»
» 80 »	» 313 (168	»	145	»
» 90 »	» 104 (42	»	62	»
» 100 »	» 10 (3	»	7	») ⁶⁶ .

1941 m. birželio m. buvo nepaprastai saul tas ir karštas. Sumedžioti duso ir troško vagonuose. Iš keliasdešimts ešalon

⁶⁶ J. Rimašauskas, *Genocidas*, žr. *Lietuvi Enciklopedija*, VII (1956), 140 psl.

vagon plauk šird veriantys vaik ir motin balsai: « Vandens ... vandens ... nors lašel vandens». T kstan iai šauk si pagalbos, belsdami vagomi duris ir sienas. Mongolai — sargybiniai, nepaklausius j gargaliuojan io, nesuprantamo sp jimo, — šaudavo or ar vagonus. Prinešti kibirus vandens irgi nebuvo leidžiama. Tie patys mongolai, vykdydami duot sakym , spard , muš šautuv buož mis ir bad durtuvais besiartinan ius prie vagon . «Tokiose s lygose, dar vagonams nepajud jus iš vietos, n š ios moterys gimd , ligoniai ir silpnos sveikatos žmon s mir »⁶⁷. Šio- kia tokia malon buvo daroma negyviems : po ilg prašym , atei- davo vyresnieji enkavedistai ir leisdavo iškrauti negyvai gimusi ir mirusi lavonus.

«Per vis spirginan i birželio 14 d. šauksmai ir dejavimai sklido iš užantspauduot vagon . Jie buvo girdimi ir nakt . Mano širdis plyšo nuo skausmo, bet N. K. V. D. neleido niekam priėti prie vagon ir nieko iš j neišleido. Rytui išaušus, septyni lavo- nai buvo išmesti iš vagon . Jie gul jo šalia geležinkelio b gai be globos ir apsaugos ... Per vis ilg savait iki birželio 20 d. žmon s buvo priversti klausyti pilnus skausmo, nesulaukian ius pagalbos, šauksmus ir dejavimus, sklindan ius iš vagon » . Tai vyko Kaune. « Vilniuje, V- ius, pirštini fabriko darbininkas, gr žo 1941.VI.15 d. ryte iš darbo. Jo žmona ir penki vaikai buvo ding . Kaimynai jam papasakojo, kad jie visi buvo mesti sunkvežim už tai, kad jo žmona atsisak išsiuvin ti Vorošilovo portret draugui Bartaši nui, aukštam N. K. V. D. pareig nui. Už tai, kad ji pa- sak : « Man tr ksta laiko sulopyti mano vaik skarmalus ir skusti bulv ms ». V- ius tekinas atsid r geležinkelio stotyje. Bergždziai jis ieškojo savo žmonos ir vaik ... Už savait s vokie iu-rus karui prasid jus, V- ius sigijo šautuv ir rankini granat virtin ... Vargas N. K. V. D. -istui ar raudonarmie iui, kuris pasipainios jo kelyje tos nevilties dieneose »⁶⁸.

Prie žem s spaudžianti neganda išsiskleid , kaip nuodingi debesys, visoje Lietuvos žem je. Pagrobt artimieji bud jo tyl s, kaip stabai, geležinkeli stotyse prie užkeikt vagon , prarijusi j šeimos narius. Jaunesnieji išb go miškus, ginklavosi arba t nojo pasisl p išplaukusiuose rugiuose. Tvirtuose baub nepa- melžtos karv s, žveng arkliai ir žvieg kiaul s. Tik nakt , gerai išsižvalg , kai kurie išdr sdavo šm kštelti savo namus ir pa- liuobti gyvulius.

Visas gyvenimas apmir . Miestai atrod , kaip išardytas skruz-

⁶⁷ V. Vaitiek nas, *Sovietinis genocidas*, žr. *Lietuva*, 6 nr., 1954, 109 psl.

⁶⁸ L. Dovyd nas, *From a Man's Life*, žr. *Lithuanian Bulletin*, 1947,

d lynas. Žmon s veng vaikš ioti priprastomis gatv mis, nes baiminosi b ti atpažinti. Kas sp jo ir tur jo kur — pasitrauk kaimus. Mažai kas miegojo savo butuose. Visi alsavo raudonojo košmaro garais.

5. Lietuvi žudymai. — Toje kraujo, panikos ir keršto pri-tvinkusioje nuotaikoje prasid jo vokie i -soviet karas (1941.VI. 22). Tauta jo bijojo, bet daug kas lauk . Beveik niekas ned jo j giedresni vil i , nors tuometin se komunistinio režimo sudarytose s lygose ne tik paprastas žmogiškas gyvenimas nebuvo gali-mas, bet ir išlikimas gyvu tapo abejotinas.

N. K. v. D. ir kit r ši jos ginkluoti padaliniai, o kai kur net ir raudonosios armijos b riai matydami, kad jiems pavest « garbing » uždavini nepavyko vykdyti, kad lietuvi tauta slysta iš jos saugališko smurto, skub jo, baim s apimta, kiek manydama daugiau padaryti mums žalos ir skausmo. 1941 m. birželio paskutin savait yra šiurpo ir baim s savait . Jos t km je padaryti nusikaltimai parod okupant nukaukint dorin ir politin veid neribotame neigiamume. Štai kaleidoskopiškai suminimi faktai patvirtinantys t teigim .

Apie 30 kilometr nuo Kauno, tuoj už Palemono, buvo Pravieniški Priver iam j Darb Stovykla, kurioje kriminaliniai nusikalt liai kas durpes. Bolševikai padar iš jos didel kal jim , talpinus 500 žmoni . Karui prasid jus kaliniai verž si išsilaisvinti, bet administracija sukliud tas pastangas.

Birželio 26 d. stovykl apsupo stambus raudonarmie i dali-nys. Administracij (27 žmones) nuvar pamišk ir ten sušaud . Netrukus raudonieji išlauž kamer duris ir, mušdami šautuv buož mis kalinius, sak visiems išeiti kal jimo kiem , aptvert spygliuot viel tvora. ia visus surikiavo ir sustat ties barakais. Apie 20 žmoni atskyr ir pastat prie kieme esan ios pirties. Prie j prijung iš kažkur atvart moter b rel . Kalinius, buvu-sius gretimame dirbtuv s pastate, suvar atskir b r ir pastat prie jos sienos. «Tuoj po to prad jo šaudyti kulkosvaidžiais. Pir-miausia buvo sušaudytas b rys su moterimis. Kilo ne sivaizduoja-mai baisus klyksmas, maldavimai ir skausmingi sužeist j de-ja-vimai. Puol me ant keli ir praš me pasigail ti. Prad jus šaudyti b r , kuriame aš buvau, kritau tarpež nepaliestas. Ant man s griuvo dejuodami ir šaukdami sužeistieji ir mirštantieji. Po to, gird jau sproгимus granat , mest lavon kr vas. Tuo pat laiku pasigirdo stiprus šaudymas Pravieniški stoties kryptimi, ir tuoj visi raudonarmie iai iš kiemo išvyko. Aprimus š viams, gyvieji

ir mažiau sužeistieji prad jo lysti iš po lavon ir prisikelti »⁶⁹. Iš 500 sušaudyt kalini išliko gyvi apie 50. Tasai galabinimas primena savo technika nacin žyd galabinim ir Pir iupio tragedij .

Nugalabino Kretingos, Raseini ir Telši kal jim politinius kalinius. Telši kal jimo kalinius nugabeno sunkvežimiais netolim Raini miškel⁷⁰. Žudymai šitose vietov se buvo ypatingai žiaur s, sadistiški. Kretingoje rasta pora lavon su nulupta oda nuo galv ir nuo koj . Du lavonai rasti pririšti vielomis prie medžio. Nekyla joki abejoni , kad jie gyvi buvo svilinti deganiais šiaudais.

Raseiniuose atrasti lavonai su sulaužytais šonkauliais, išsukintomis rankomis ir net išplautais liežuviais.

Ypatingai buvo kankinamos prieš nužudym Raini miškeliu aukos. Gydytojų komisija (1941.VI.28) atrado kelet lavon su sutriuškintomis kaukuol mis, ištek jusiais smegenimis, sumuštais lytiniais organais, nušutinta gal ni oda, ištrauktu liežuvium. Pora lavon buvo pažaboti storu arkliams supan ioti pan iu⁷¹.

Panev žyje buvo nužudyti 36 civiliai — j skai iuje keliolika cukraus fabriko darbinink . Karui prasid jus Panev žio liginin buvo atgabentas sužeistas lietuvis. Gydytojai prad jo skubi operacij . Bet jos metu siverž N. K. V. D. ir nužud gydytojus Gudon , Ma iul ir Žemgul . Pastarajam išpl š šird ir nešiojo j po miest šaukdami, kad tai yra «liaudies priešo širdis »⁷².

Rokiškyje buvo nugalabinta 30 kalini ir civili , Zarasuose — 22 kaliniai ir civiliai, Ukmerg je — 7 kaliniai, Papil je — 10 kalini ir civili , Aukštojoje Panemun je, Lankeliškiuose, Kaune-Vilijampol je buvo mažesnis žmoni skai ius. Nužudyt j skai iuje buvo 15 kunig .

Virš 2000 lietuvi , kalinam vairiuose kal jimuose, karui prasid jus buvo skubotai traukiniais ir autobusais evakuojami Soviet Rusij . Minske prijung juos prie 4000 lenk ir baltgudži kalini mas s. Jie buvo p s iomis varomi plentu Mohilev . Penkiolika kilometr už Minsko, erven s miškuose, N. K. V. D. j daugum nušov iš kulkosvaidži . Nemažai ten žuvo ir lietuvi . Kai kurie stebuklingai išliko gyvi pasisl p po žuvusi lavonais. T

⁶⁹ *Lietuva Tiron Pan iuose*, Cleveland, Ohio, 1947, 133 psl.

⁷⁰ J. Rimašauskas, *Genocidas*, žr. *Lietuvi Enciklopedija*, VII (1956), 140 psl.

⁷¹ *Lietuva Tiron Pan iuose*, Cleveland, 1947, 131-132 psl.

⁷² K. Pel kis, *Genocide, Lithuanian Threefold Tragedy*, 1949, 89 psl. ; *Lietuva Tiron Pan iuose*, Cleveland, 1947, 6 psl.

masin žmogžudyst apraš « mirties maršo » dalyviai pulkininkas J. Petraitis ir A. Tolis ⁷³.

Kauno ir artim aplinkai kal jim politiniai kaliniai buvo žudomi Petraši nuose. Ten buvo parinktas didelis žem s sklypas, aptvertas tvora ir uoliai saugomas « Dažnai nakt pro paslaptینگus vartus važiuodavo Kauno kal jimo sunkvežimiai su gyvomis ar jau nugalabytomis aukomis. Kaip tame «kapinyne» žudydavo politinius kalinius, niekas negali pasakyti — iki šiol nebuvo pavyk rasti n vieno liudininko. Tik iš kasin jim paaišk jo, kad kaliniai buvo laidojami kr vomis. Vienoje duob je rasta net 29 lavonai. Gydytojai apži r j lavonus, rado, kad jie buvo prieš nužudym smarkiai sumušti ir nukankinti. Daugumas j nužudyta ne š viu, o plaktuko sm giais smilkin » ⁷⁴. Manoma, kad Petraši n kapi n se yra palaidota nemažiau 458 kankini ⁷⁵.

Ne manoma nustatyti tiksl skai i lietuvi politini kalini , kuriuos nužud bolševikai per pirmutinius okupacijos metus. « Ži noma tik tiek, kad buvo suimta apie 12.000. Porai t kstan i kalini pavyko išsiveržti iš kal jim karui prasid jus. Dalis j buvo išgabenti Soviet S jung . Bet sp jama, kad apie 4000-5000 kalini ekistai bus likvidav Lietuvoje » ⁷⁶.

Tai toksai metinis balansas Draugiškumo ir Savitarpin s pagalbos sutarties, j ga primestos Lietuvai. Ir tokiais genocidiškais veiksmais baig si pirmosios komunistin s okupacijos laikotarpis. Bet tai nebuvo m s istorin s nedalios pabaiga. Tai buvo tik pradžia trij met tarpveiksniu Lietuvos žem s tragedijoje, kuri ne vaidina, bet išgyvena visa lietuvi tauta, visa jos siela ir visas jos k nas.

6. Reokupacija ir lietuvi tautos naikinimas. — Soviet Rusija reokupavo vis Lietuv 1944 m. spali m n. Gr žo, kaip nugal tojai. Jos tarptautin pad tis buvo nelyginamai geresn nei 1940-1941 m. Ir raudonoji armija žygiavo Ryt Pr sij , o vakar s junginink šarvuo iai verž si prie Reino. Kuo baigsis karas, jau nebuvo rimt abejonai .

Stalinas jau tur jo Vakar pažadus, nors ir nepasirašytus, kad Baltijos respublikos atiteks jo kontrol n. Tai galino Soviet Rusij vykdyti savo užma ias be jokio varžymosi. Ir N. K. V. D. genocidin patirtis žymiai patobul jusi per 1941-1944 m. laiko-

⁷³ Supreme Lithuanian committee of liberation, *Appeal to the United Nation Genocide*, 26 psl.

⁷⁴ *Lietuva Tiron Pan iuose*, Cleveland, 1947, 134 psl.

⁷⁵ Dr. J. Paukšteliu informacija. Dr. D. J.

⁷⁶ *Lietuva Tiron Pan iuose*, Cleveland, 1947, 135 psl.

tarp . Jau buvo susp jusi likviduoti Pavolg s vokie ius, Krymo totori , kelias Kaukazo tauteli respublikas ir kitas autonomines sritis. Suger ždama ji atsivež Kruglovo-Serovo lietuviams deportacij plan ir g dingai pab gusi 1941 m. nuo tautos keršto sovietiškos administracijos ir politin s policijos kadrus. Tad nereikia nustebti, kod l buvo taip greitai atgaivinta ir stachanoviškai t siama genocidin m s krašto sovietizacija.

1944 m. rugpi io-gruodžio m n. buvo vietoj nugalabinti ar išgabenti Soviet Rusij virš 37.000 lietuvi . Pirmon eil n buvo paliesti visi tie, kurie dalyvavo 1941 birželio m n. sukilime prieš okupantus, ir asmenys, kurie buvo išvežtin j s rašuose, bet kuri išvežim sukliud prasid j s karas ⁷⁷.

Kitos masin s deportacijos ikandžiai sek viena kit : 1945 m. liepos-rugpi io-rugs jo m n.; 1946 m. vasario 16 d.; 1947 m., liepos, rugpi io-spalio, lapkri io ir gruodžio m n.; 1948 m. geguž s 22 d.; 1949 m. kovo 24-27 d. ir birželio m n.⁷⁸.

Šalia masini deportacij 1945-1947 m. buvo vykdomas išvežimas suimt j iš kal jim priver iamiems darbams. Dažniausiai tai buvo pasitraukusi iš Lietuvos gimin s, demobilizuoti kariai ir kitokis jiems nepatikimas elementas. Gabenam j skai ius siėdavo 2.000-3.000 asmen per m nesi ⁷⁹.

Išvežt j didžiausi skai i dav Suvalkija (Vilkaviškio ir Šaki apskritys) ir Ryt Lietuva. Prileidžiama, kad tuo nor ta palengvinti kolonizacij iš Baltgudijos ir iš surusint Rytpr si . E. J. Harrison teigia, kad 1945 m. deportuota 83.000 ir 1949 m. virš 100.000 žmoni ⁸⁰.

1946-1947 m. ypatingai buvo paliesti dvasininkai. Buvo suareštuoti ir deportuoti visi vyskupai, išskyrus vysk. K. Paltarok . V. Borisevi ius buvo nuteistas mirtimi. Kunigai buvo apkaltinti « politiniais banditais » ir « lietuviu-vokie i nacionalistais ». Dvidešimts penki buvo nužudyti, keturiasdešimts nuteisti sunkiems darbams ir išvežti. Virš 150 kunig pasisl p nuo represij . Kelet met ne leido kunig Klaip dos krašt . Buvo uždaryti visi vienuolynai. Nemažai vienuoli buvo išvežti Sibir . Beveik 50% bažny i ir koply i buvo uždarytos ir paverstos « funkciniais pastatais » — muziejais, dirbtuv mis, sand liais. Paliko tik vien kunig seminarij , kurioje yra tik 45 klierikai⁸¹.

⁷⁷ Supreme Lithuanian committee of liberation, *Appeal to the United Nation Genocide*, 26-27, psl.

⁷⁸ Ten pat, 54 psl.

⁷⁹ Ten pat, 55 psl. ; J. Rimašauskas, *Genocidas, žr. Lietuvi Enciklopedija*, VII (1956), 140 psl.

⁸⁰ *Lithuania's Fight for Freedom*, New Yorkas, 1952, 81 psl.

⁸¹ K. Pel kis, *Genocide, Lithuanian Threefold Tragedy*, 1949, 199-200 psl.

Pirmosios okupacijos metu ir karui prasid jus buvo išgabenta Soviet Rusij 6 generolai, 37 pulkininkai, 22 majorai, 66 kapitoniai, 145 leitenantai, 53 viršilos, eiliniai ir civiliniai tarnautojai.

Karui prasid jus buvo bolševik nužudyti ar be žinios dingę : 1 pulkininkas, 3 majorai, 8 kapitoniai, 12 leitenant , 8 jaunesnieji leitenantai, 17 viršil , 13 jaunesni j puskarininki , grandini ir 61 eilinis ⁸³.

1944 m. Tarybin s Lietuva ir Lenkija pasiraš sutart d l pasikeitimo tautin mis grup mis, t. y. vykdyti repatriacij , kuri tuomet buvo labai paplitusi Ryt Europoje. Didelis skai us lietuvi , gelb damiesi nuo komunistinio teroro, užsiraš es lenk tautyb s. Oficialiai buvo pranešta, kad Lenkij išvyko 83.000 žmoni . Bet ir šiame atvejy okupantai paliko ištikimi klastai ir kerštui. N. K. V. D., patikrinus užsiregistravusi repatriacijai s rašus, surado juose apie 150.000 ne lenk , bet lietuvi ir gud . Jie visi už bandym pasitraukti iš «tarybin s t vyn s » buvo « repatrijuoti » Sibir ⁸⁴. P. Zunde savo domiame ir turiningame rašinyje mini, kad 1957-1958 m. vyko antra repatriacija: 22.000 išvyko Lenkij ⁸⁵.

Komunistiškas teroras suved okupuot lietuvi taut akistaton su neribota vergija ir net išnaikinimu. An laik nuotaik atvaizduoja laiškas 1947 m. pasiek s mus iš anapus geležin s uždangos:

« Brangus brolau, aš seniai tau nerašiau. Mes gyvename gerai ir džiaugiam s visomis laisv mis, kurias j s žinote ir kuri nežinote. Mes naudojame s nepaprasta religine laisve. Mes dažnai einame bažny i ir giedame psalmes. Mums patinka ypatingai 102 psalm ». O ši psalm arkiv. Skvirecko vertime skamba šitaip:

*Nes mano dienos nyksta kaip d mai,
ir mano kaulai dega kaip ugnis ...
Išdeginta kaip žol dži sta man širdis,
aš užmirštu valgyti savo duon ,,
D l mano vaitojimo sunkumo
beliko tik oda ant mano kaul .
Aš esu panašus tyrumos pelikan ,*

⁸³ *Lietuvi Archyvas, Bolševizmo Metai*, Brooklynas, 1952, 346-352 ir 358-362 psl.

⁸⁴ K. Pel kis, *Genocide, Lithuanian Threefold Tragedy*, 1949, 239 ir 212 psl.

⁸⁵ P. Zund , *Lietuvos gyventoj dinamika ir strukt ra*, žr. *Aidai*, 1964 m. 10 nr. - gruodžio m n., 450 ir 455 psl.

*pasidariau, kaip pel da griuv siuose ...
 Nes aš valgiau pelenus kaip duon ,
 ir savo g ral aš maišau su verksmu.
 Mano dienos yra panašios ištysus šeš l ,
 ir aš dži stu, kaip žol ⁸⁶.*

Tauta sukilo. Visuotin pasipriešinim vykd slapta ginkluota kariuomen , kurios pagrindas susidar dar pirmos bolševik ir nacin s okupacij metais. 1945-1949 m. vyko užl žtanti kova su okupantais. T kov liudininkas, tik prieš trejet met atvyk s iš anapus, tvirtina man rašytame laiške: «Sovietin santvarka Lietuvoje neb t n keli m nesi išsilaikiusi, nes partizanai kontroliavo didži j Lietuvos provincijos dal ir buvo (bent kai kur) paruoš visuotin s mobilizacijos plan išsivadavimui » ⁸⁷. Okupantai met prieš sukil lius 15.000-20.000 N. K. V. D. vyr . Bet j neužteko. Tuomet «Lietuvos komunist partijai pašaukus, kaimuose, kur vyko kulok puolimai, dirbantieji sudarin jo liaudies savisaug . 1948 m. respublikoje buvo sudaryta daugiau 300 b ri ir 800 grupi su 15.000 dalyvi . Po žiaurios klasi kovos, komunist partijai vadovaujant, buvo sutriuškintos kuloku-nacionalist pogrindžio bandos » ⁸⁸. Bet ir t kstan i «istreibiteli », kuriems vadovavo raudonosios armijos karininkai, buvo nepakankama. Tik special s N. K. V. D. daliniai, komplektuoti daugumoje iš sibiriok , panaudodami visas ginkl r šis, skaitant l ktuvus, artilerij ir šarvuotus, palenk kov partizan nenaudai. Lemianiai pad jo N. K. V. D. vykdomos masin s kinink deportacijos, visuotinis žem s kio sukolchozinimas. D l to nutr ko partizan ryšys su tauta ir pasidar negalimas maisto gavimas. Kaip Vengrijos sukil liai 1956 m., taip ir m s partizanai 1945-1949 m. negavo n moralin s, n medžiagin s Vakar demokratij pagalbos. Nuolatiniai m šiai reikalavo daug nuostoli , kuri negalima buvo papildyti. Nors kova buvo bevilt , bet partizanai pak l j iki galo. Aukos buvo didžiul s. Liudininkai tvirtina, kad žuvo apie 50.000 vyr kovoje ar paimt nelaisv , bet v liau sunaikint . Partizanai patys kov prad jo, tautos visumos padedami ir globojami j ved ir, at jus reikalingam laikui, nutrauk . Partizanai atstovavo kovojan i Lietuv . Partizan kovos turi istoriškos reikšm s : jos apjung kraujo ir kan i ryšiu taut ir uždeg joje egzistencin aistr bes lyginiai kovoti už tautin gyvyb , jos sul tino rusu

⁸⁶ K. Pele kis, *Genocide, Lithuanian Threefolt Tragedy*, 1949, 239 ir 212 psl.

⁸⁷ J. M. laiškas 1964.VIII.7 d.

⁸⁸ *Lietuvos kompartijos kova už žem s kio socialistin pertvarkym ; Vo-prosy istorii*, 5 nr., 1959, 51 psl.

kolonizacij , jos privert okupantus daugiau skaitytis su lietuvi tautiniais reikalais. Be abejon s, jos sul tino ir rusifikacijos spart .

Lietuvi tauta niekuomet neužmirš nukaut partizan k n išniekinimo. Naci budeliai sudegino Pir iupio žmones, bet prašomi leido palaidoti savo aukas su kunigu, maldomis ir kap pašventinimu. Komunistiniai budeliai, nukov m s partizanus arba pagrob beviltiškoje pad tyje susisprogdinusio granata kovotojo k n , atveždavo ir išversdavo lavonus miesteli aikštes. Juos draskydavo šunys ir krankliai. V liau pakasdavo juos slaptai pakeli grioviuose. Ar reikia klausti, kurie genocidininkai tur jo savyje daugiau humanizmo atgyven ?

Platesnio masto lietuvi fizinis naikinimas baig si su Stalino mirtimi. Bet vis tiek neleista gr žti Lietuv apie 260.000 asmen n ⁸⁹.

Lietuvi gabenimas iš t vyn s nesustojamai vykdomas vis laik , tik kitokiais b dais ir formomis. Kasmet mobilizuoja apie 15.000 vyr ⁹⁰. Karo tarnyba trunka 3-5 metus. Tad apie 45.000-60.000 m s vyr laikomi kelet met už Lietuvos rib . Jie išsiun iami Kaukaz , Vidurin Azij , Užbaikal ir Tolimus Rytus. Panašiai buvo daroma ir carin s Rusijos laikais. Karo tarnyb atlikus, formaliai n ra draudžiama gr žti Lietuv , bet daromos vairios kli tys. Jiems kyriai si loma « savanoriškai » apsigyventi « Chruš iovo dvaruose » — nauj pl šini žem je — Kazachstano, kalovo ar Altajaus srityse. Politiškai nepatikimi neimami kariuomen : jie skiriami valstybinius darbus neribotam laikui (*bezsro nikš*). Daugiau kaip tre dalis atitarnavusi j kariuomen je negr žta savo krašt . Kad juos labiau pririšti prie nauj gyvenvie i , stengiamasi ir j šeimas ten atkelti. Tai atlieka Perkurdinimo valdybos, nurodydamos, kad j s n s ar broliai jau yra apsisprend negr žti.

Lietuvi išvežimas vykdomas ir po kita priedanga. Krašte veikia « Darbo rezerv agent ros ». Jos propaguoja per laikraštius ir radij vykim Suomijos Karelij ir tolimas Soviet Rusijos sritis geležinkeli tiesimo darbams. Kvie iami vykti savanoriai. Bet t atsiranda nepakankamas skai ius. Tod l « savanoriškumas » paprastai atsiranda tik tada, kai partijos rajono komitetas k pašaukia ir paduoda pasirašyti prašym . Pasirašiusieji gauna ke-

⁸⁹ P. Zunde, *Lietuvos gyventoju dinamika ir strukt ra*, žr. Aidai, 1964 m. 10 nr. - gruodžio ru n., 450 ir 455 psl.

⁹⁰ V. Rastenis, *Lietuvos jaunimo genocidas*, žr. Lietuva, 7 nr., 1955 m.

lionpinigius ir pašaip les. Pasirinkimo n ra, nes nepasirašiusieji vis tiek išsiun iami, bet jau be pašalp ir blogesnes s lygas.

Kasmet keli šimtai Lietuvos moksleivi siun iami Soviet Rusijos aukšt sias ir specialias mokyklas. J tik dalis gr žta, o kiti, ypa iai, nepakankamai politiškai ištikimi, paskiriami darbus Soviet Rusijoje. Tokioje pad tyje yra ir Lietuvos aukšt j mo-kykl studentai, kurie naudojasi valstybine stipendija. Jie yra sipareigoj už j atsilyginti darbu. Tod l ir privalo vykti, kur skiriami.

Nuo 1954 m. iš Lietuvos išveža, tariamai savanorišku prin-cipu, Kazachstan , Turkestan ir kitas sritis 2000-2250 abieju ly i jaunuoli vairioms svarbioms socialistin ms statyboms vykdyti, dirvonams pl šti ir kitokiems specifiniams uždaviniams atlikti. Atidirbus sutart laik , daromos sunkiai nugalimos kli tys gr žti. V. Rastenis teigia, kad min tais b dais, «surenkama žmoni duok-l pla iajai t vynei » yra ne mažesn , kaip dvidešimts t kstan iu. Tai yra tas pats lietuvi tautos genocido procesas, vykdomas tik kita forma bei dangstomas vairiais nekaltyb s šydais »⁹¹.

išgabentu lietuvi viet atkeliami kit tautybi žmon s. Tokia svetimtau i infiltracija teisinama ir aiškinama darbinink ir specialist tr kumu Lietuvoje. Bet tikrumoje tai naujoviškas komunistinis imperialistiškas kolonializmas. Rusiško nacionalizmo girnos, sukamos mesianistiško komunizmo j ga, mala neatlaidžiai lietuvius ir kitus tautinius vienetus. «Nacionalin s teis s vis Sovietu Rusijos valdom tautybi suvedamos vienintel teis — teis vykdyti komunistin propagand tautin se formose ». Tai ir yra viena dalis garsios komunistin s formul s: «Socialistinis turinys — tautin forma ».

« Mažiausias tautini tendencij pasireiškimas ar tik tarimas jose yra sujungtas su šimt t kstan i asmen deportavimu Sibir , kur jie ž na individualiai, grup mis ir ištisomis tautin mis respublikomis. Tuo pa iu laiku milijonai vairi tautybi asmen planuotai ir apgalvotai sumaišomi »⁹². Taip vykdoma Lenino filo-sofija : « Tautyb s yra *malum necessarium* ». Tod l «išrovimas tau-tiškumo liku iu b tinas draugyst s suk rimui tarp taut ir inter-nacionalizmo gyvendinimui, kuris suformuos t taut dvasin , socialin ir politin prigimt ». Gražiai skamba! Tik tragiška, kad tautiškumo liku iai, kurie lemia etnin individualum , išraunami tautu masiniu arba *in toto* nužudymu. Teisyb , šituo keliu einant

⁹¹ Ten pat.

⁹² I. Kurganov, *The National Problem in Russia*, žr. *Novy Žurnal*, New Yorkas, 1951, 269 psl.

komunistams pavyksta sukurti draugyst ir internacionalizm tik ne tarp gyv taut , bet tarp nukankint auk lavon ...

Kitaip ir negal jo b ti, kuomet komunistiška praktika ir jos sukurta proletariška diktat ra ryžosi pakeisti laiko ir organiškios evoliucijos faktorius genocidiniais veiksmiais.

Tik neteisinga, kad ta formul netaikoma ir rus tautai, komunizmo v liavnešei. Jos istorijos naudai suklastojamos kit taut istorijos; jos kalba daroma smurtu kit etnini vienet gimt ja kalba; jos žiauriausi carai išaukštunami, jos generolai, paverg kitas tautas, ir jos generalgubernatoriai, krauju bei kartu v mis nemalšin užkariautus ir stiprin an žem se Maskvos imperialistinius laim jimus, padaromi tautiniais didvyriais. Tai rodo, kad Soviet Rusijos komunizmas yra apkr stas hitlerinio rasizmo virusais. Ne be pagrindo buvo sakoma, kad carin Rusija buvo taut kal jimas, ir ne žeidžiant teisyb s, galima teigti, kad komunistin Rusija yra taut kapinynas.

Komunistinis režimas, kirt s mirti nešan ius sm gius lietuvi ir kitoms tautin ms grup ms biologinio ir sociologinio genocido priemon mis, skuba išnaudoti taut panik , nukraujavim , atsparumo sumaž jim ir veržiasi pla iais barais j kult ros, kalbos, tik jimo pasauli. Šimtus lietuvišk t kstan io met senumo vieto vardži pavadino savo generol , didži j ekist ir lietuvišk reneгат vardais. Vis dažniau pradeda m s t vyn vadinti Nemuno žeme. Kaip termitai ardo m s tautines ir religines šventvietes, stengiasi užberti neb ties pelenais m s ilgaamž diding istorij ir j klode rašyti didel mis raid mis « didžiojo » ir kai niško brolio mel .

7. Išvežt j vergij likimas. — Bolševik dievinamas Leninas, kur jie liaupsina kaip žmonijos išlaisvintoj , tikrumoje išlaisvino visus patekusius jo pavalduman žmones nuo laisv s. Jau 1918 m. Leninas dekretu steig priver iamojo darbo stovyklas ir sak ekai talpinti jas komunistinio režimo priešininkus. Komunistin santvark gilinant ir ple iant, pasipriešinimas did jo, lygia gre iai augo stovykl kiekis ir talpumas. Laike keli met suimt j skai ius pasiek keli milijon . Tos mas s verg darbo j gai išnaudoti 1930 m. prie N. K. V. D. buvo kurta Vyriausioji valdyba ⁹³. Ir organizuota speciali N. K. V. D. kariuomen , kurios uždaviniai buvo neribotu smurtu priversti vergus pildyti *Gulago* patiektus planus, turin ius tiksl supramoninti Soviet Rusij ir sukurti socializm .

⁹³ Glavnoje upravlenije lagerei — GULAG.

Šiaur je visu Ledinuotojo vandenyno pakrašiu, Uralo Kalnyne, Kazachstano ir Turkestano stepse, Altajaus krašte, Jenijsaus žemupyje — Dudinkoje, Igarkoje, Turachanske, Norilske — («kas lenkams Katynas, tas lietuviams Norilskas», jame metinis mirtingumas siek 60%) —, Lenos žiotyse — Bykove, Nižne Kolymske, Magadane prie Ochotsko jros, Sachaline, — Gulagas steig kelius šimtus priveriamojo darbo stovykl, o kiekviena iš jtur jo keliolik arba kelias dešimtis darbo kolonij.

American Federation of Labor paskelb, kad 1951 m. jose buvo apie 15.000.000 kalini. Bet kai kurie rimti to klausimo ekspertai link tskai i padidinti dar 5.000.000. J tarpe buvo 400.000-500.000 m s tautie i. Lietuviai buvo gabenami paprastai vietoves su žiauriausiu klimatu, kur šaltis žiem pasiekdavo 50-60 C°, kur poliarin naktis užtrukdavo apie tris savaites, kur dažna žiauri pga siausdavo kelet dien ir nakt be paliovos.

«Milijonai žmonii žsta komunistinio režimo peraukl jimo darbo stovyklose». Kalini jose perdaug, kad b tu galima klausti: Už k? Tiek nusikalt li n ra visame pasaulyje. Tad lieka klausimas: Kod l? ⁹⁴.

Kompartijos C. K. ar N. K. V. D., nors ir skelbia, kad tose stovyklose vyksta suimt j peraukl jimas, bet gerai žino, kad tai yra absurdiškas noras.

Teisyb, tenai persunkaus darbo, bado ir teroro kankinamiems dažnai daromos paskaitos ir sakomos kalbos apie Lenin, Stalin, žmonij, žmoniškum, socializm bei komunizm, demokratij, laiming asmens ir šeimos gyvenim. Bet «daugis klausytoju, išgird tuos žodžius, šypsosi, kaip ta motina, kurios akyse SS vyras nušov jos k dik. Ta šypsena ne iš šio pasaulio, tai išprot jan io veido raumen judesiai» ⁹⁵.

Visi, kas išeis iš tu stovykl, bus užkeikti komunistinio režimo priešininkai, net jei tokiais nebuvo su mimo metu.

Tod l yra tik vienas atsakymas: verg stovyklos steigtos tautini grupi, priešišklasi ir politini samb ri, prieštaujan i komunizmo doktrinai religij ir ideologij žmoni likvidacijai. Tai komunistinio pangenocido mirties fabrikai. Sovietini kacet buvimo negalima pateisinti Hitlerio tos r šies staigomis. Komunistai prad jo jas steigti bent 15 metu anks iau, nei nacionalsocialistai. «Hitlerio mirties fabrikau jau 20 metu, kai n ra. Jie griuvo, kaip košmarinis sapnas. J vietoje stovi koply ios, muziejai, kuriuose sukrauta kankinim prietaisai ir nukankintu doku-

⁹⁴ Ze-Ka Margolin, *Putišestvije v Stranu*, New Yorkas, 1952, 233, psl.

⁹⁵ Ten pat, 290 psl.

mentacija, paminklai nužudytiems. O sovietiški kacet dalis, tik kiek pakeist , tobuliau užkamufliuot , ekzistuoja iki šiol ... Sovietin s « peraukl jimo » darbo stovyklos buvo gigantiška, didžiausia ir vienintel pasaulyje dvasiniai luoš ir psichopat gamykla ... Jose vykdomas nežinomas žmonijai ir niekad nebuvo siel pogromas, žmoni širdži giljotinavimas »⁹⁶.

Dirbti vert 12 valand . Nepakankamas maistas. R b ir apavo stoka ir nepritaikymas klimatinei aplinkai. Pasekm s: fizinis išsekimas, dvasin depresija, neviltingas, imunologiško atsparumo išnykimas. Išvados iškyla savaime: mirtis.

J. B. Margolin, išbuvo s Soviet stovyklose 6 metus, apskaičiuoja, kad visuose komunistiniuose kacetuose Stalino laikais mirsdavo per metus 750.000-1.500.000 žmoni . Bet ia pat priduria, kad tai yra nepaprastai kuklus, atsargus ir suspaustas apskaičiavimas. Žinovai teigia, kad kacet gyventoj metinis mirtingumas siekdavo 20-25%. N. K. G. B. ypatingi teismai (specialios trejukai) dažniausiai paskirdavo tremiamiems 8 metus. Keturi metai buvo pridedami atsargai. N. K. V. D. klysti negali! Ar tai n ra lygu Hitlerio-Himmlerio *Final Solution* ?

Hitlerio mirties fabrikuose atvežti j kan ios dažniausiai baigdavosi atvykimo dien . Prieš akis atgabent komunistinius kacetus metai kan ios. Kuri mirtis buvo lengvesn —kas žino ?⁹⁷.

« Peraukl jimo » staig pareig nai su cinizmu kartodavo kaliniams : «Jus ia atsiunt baigti gyvenimo dienas. Nesvajokite gr žti savo krašt . Ne j s, bet mes nusakome j s likim »⁹⁸.

IV. Genocido padariniai Lietuvi tautai

Nacinio ir komunistinio genocido padarytus žmoni nuostolius m s krašte gal t apskaičiuoti tik bešališka tarptautin komisija. Jai tur t b ti leista ištirti tuo klausimu archyvin medžiag , apklausti liudininkus ir susipažinti su dar užsilikusiomis stovyklomis. T uždavin išspr sti band Jungtini Taut Organizacijos suformuotas *ad hoc Committee on Forced Labor*. Jis praneš , kad «priveriamojo darbo sistema yra svarbus faktorius krašto ekonomijai». Bet komitetas nepri jo aiški išvad d l verg skai iaus ir d l skai iaus priveriamojo darbo stovykl ir j dislokacijos⁹⁹.

⁹⁶ Ten pat, 91-92 psl.

⁹⁷ Ten pat.

⁹⁸ K. Biel inis, *Teroro ir vergijos imperija Soviet S junga*, 1963, 206 psl.

⁹⁹ *The State Department Bulletin*, 1953.VIII. o' d.

K. Pel kis patiekia tokias skaitlines : Naci okupacija 405.000 žmoni arba 13,5% vis gyventoj . Pirmoji soviet okupacija 102.000 žmoni arba 3,4% gyventoj . Antroji sovietin okupacija (1941-1949) 500.000-600.000 žmoni arba 17% gyventoj . Susumav gauname 1.007.000-1.100.000 žmoni arba 33,9% gyventoj ¹⁰⁰. Labai artimas skaitlines paskelb Amerikos laikraštis *Our Sunday Visitor* — apie 1.000.000 žmoni arba 33,9% ir padar toki prielaid : « Priimant d mesin, kad tie nužudyti, deportuoti ir pasitrauk tremt sudar geriausi paj gausi , s moning , išmokslint element ir tautos inteligentij — nuostoliai yra žiaur s, beveik fatališki tolesniam tautos išlikimui ». VLIKas praneš Jungtini Taut Organizacijai 1949 m. genocidinius nuostolius 1940-1949 m. laikotarpiui tokius: nacin okupacija — 300.000 žmoni ir Sovietin — 520.000, iš viso 820.000 žmoni ¹⁰¹. P. Zunde vertina Lietuvos gyventoj nuostolius tame pat laike 1.090.000 žm.¹⁰². K. Bielinis apskai iuoja, kad nacin okupacija išrov 300.000 ir sovietin 659.969 žmones ¹⁰³.

Pavergtos Lietuvos kompartijos sekretorius A. Snie kus savo kalboje pasak : «Ypatingosios valstybin s komisijos paskelbtais duomenimis vokiškieji fašistai Lietuvos teritorijoje sušaud ir nukankino daugiau 300.000 gyventoj ir 165.000 karo belaisvi ». Bet gale tos kalbos padar toki patais : « 1946 m. sausio-vasario m n. Rygoje teismo procese buvo nustatyta, kad vokiški fašistai Taryb Lietuvos teritorijoje nužud 700.000 pilie i bei karo belaisvi »¹⁰⁴. N žodžio nepratar apie sovietin genocid ir tik pasak : «lietuvi tauta brolišk j tarybini taut šeimoje yra rami d l savo rytojaus ».

A. Lebed tvirtina, kad 1941-1955 m. laikotarpyje iš Lietuvos kitas respublikas buvo perkelta 683.000 žmoni »¹⁰⁵.

Nepaprastai svari yra A. N. Tarulio studija. Jo kruopš iu apskai iavimu Lietuva (1940-1959 m.) neteko 1.160.000 žmoni : naci laikais 250.000, bolševikme iu — 630.000 ir repatrijant bei tremtini — 280.000. Min to Snie kaus teigim , kad naciai išžud

¹⁰⁰ K. Pel kis, *Genocide, Lithuanian Threefold Tragedy*, 1949, 239 ir 212 psl.

¹⁰¹ Supreme Lithuanian Committee of Liberation, *Appeal to the United Nation Genocide*, 59 psl.

¹⁰² P. Zund , *Lietuvos gyventoju dinamika ir strukt ra*, žr. Aidai, 1964 m. 10 nr. - gruodžio m n., 450 ir 455 psl.

¹⁰³ K. Bielinis, *Teroro ir vergijos imperija Soviet S junga*, 1963, 206 ir 9 psl.

¹⁰⁴ *Tiesa*, 125 nr., Vilnius, 1959.V.31 d.

¹⁰⁵ A. Lebed, *Genocide in the USSR*, New Yorkas, 1958.

700.000 t. y. kiekvien ketvirt gyventoj , jis kvalifikuoja nieku nepamemta statistika, kuri baigiasi *reductio ad absurdum*¹⁰⁶.

Taigi, visi tyr jai vieningi, kad 1940-1949 m. Lietuva neteko apie 1.000.000 žmoni . Aukš iau min jau, V. Rastenio nuomon , kad ir po 1949 m. okupantai išgabena kasmet nemažiau 20.000 asmen . Tuo b du 1949-1964 m. laikotarpy, išvežta ir išsi sta buvo iš m s dar 300.000. Tai sumarinis genocido balansas (1940-1965) svyruoja tarp minimalin s skaitlin s 1.120.000 ir maksimalin s — 1.460.000.

N viena tauta pasaulyje, išskyrus Europoje gyvenan ius žydus, netur jo toki nuostoli . Tik juodojo maro pavietr praskridusi per m s krašt XVIII šimtme io pradžioje pareikalavo procentiniai kiek daugiau auk . Dera prisiminti, kad m s valstyb buvo neutrali šalis, nekariavo su niekuo, t. y. tos aukos n ra m s sukkelto karo padariniai.

1863 m. lietuviai, pareikšdami lenkams istorin solidarum , sukilo prieš Rusij , kurios vergij jau kent 65 m. Sukilimas buvo palaužtas. Gen. gubernatorius M. Muravjovas-Korikas pasiunt carui tok savo žygdarbi raport :

Nubausta mirtimi	128 žmon s
Išsi sta Sibir	1424 »
Nuteista sunkiems darbams	772 »
Ištremta Rusijos gilum	1529 »
Per keldinti gyventi Rusij	4096 »
Atiduota rekr tus	345 »
Kovose nukauti ir sužeisti	1300
Dvar konfiskuota	1794 » ¹⁰⁷

Tasai « pergalingas » pranešimas n ra pilnas. Jame nesumin ta žiaurumai, moralinis išniekinimas, kult rinis apipl šimas. Bet vis tiek tai yra tik šeš lis lyginant su raudonojo genocido debesiu jau 20 met užgožusiu m s šal , ir iš kurio nepaliauunami krinta dorinio ir tautinio maro kruša.

Ir komunistorio genocido balansas apytikriai žinomas :

Nubausti mirtimi daug t kstan i (12.000 ?) žmoni .

Žuvo kovose virš 50.000 žmoni .

Išgabenta Stalino mirties fabrikus 600.000-700.000 žmoni .

Konfiskuota visa Lietuvos žem su visais jos turtais.

¹⁰⁶ A. Heavy, *Population Loss in Lithuania Subcommittee on Europe*, 97 Congress, Second Session, 365-374 psl.

¹⁰⁷ Dr. V. Sruogiene, 1863 *met sukilimas*, žr. *Karys*, 7 nr., 1963 m.

1863 m. caras baudžiaiv panaikino, o 1945-1949 buvo vėsta neapr žta k no ir dvasios baudžiava.

Vykdoma Lietuvos kolonizacija. Jau dabar Lietuvoje rus yra 11%, prieš 1940 m. buvo tik 2-3%.

Per 40 met (1864-1904) caro žandarai konfiskavo apie 160.000 egzempliori knyg , ir keli t kstan iai lietuvi pateko kal jim ar Sibir už meil ir ištikimyb savo raštui ir knygai.

Stalino-Kruš iovo gadyne je buvo konfiskuoti ar sunaikinti milijonai lietuvišk knyg . Virš dviej milijon lietuvi katalik negali spausdinti n vieno religinio laikraš io. Rodos, per 25 metus buvo leista atspausdinti vien maldaknyg ir vien kalendori . Nuo siveržimo Lietuv , komunistinis režimas išgraužia su ekistišk žiurki uolumu iš lietuvišk spaudini tautin dvasi , visais b dais rusifikuoja ir klastoja m s kult ros ir Lietuvos praeities istorij . Ir dar j vienas šlykštus makiaveliškas laim jimas. Stalino ir jo p dini nuspr st genocid padeda vykdyti lietuvi tautos atplaišos, lietuviški raudoni gauleiteriai ... Neprileidžiu, kad jie nežinot , koksai likimas buvo sav j kviling ar Hitlerio pasodint gauleiteri , j engiamoms tautoms išsivadavus!

V. Kovotil., išsil aisvintil...

Baigdamas m s tautos gyvenimo r s i sag , noriu pareikšti kelet min i . Lietuvi tauta yra genocidine nelaisv je jau 25 metai. Jos biologiškas k nas smarkiai sužalotas. Religinis, kult - rinis gyvenimas apgriautas, sukr stas. Bet išlik gyvi, paj g išauginti savyje psichologin pusiausvyr egzistuoti ir reikštis net ir smurtin se s lygose. « Su tyliu sopuliu širdyje, jie ašaromis, prakaitu ir neapykanta dilina prieš ».

Atrodo, kad fizinio genocido virš n jau pasiekta, ir jis nevykdomas brutaliai pla ioje apimtyje. Bent laikinai. Tautos maž jimas sustabdytas. Jei ne naci-soviet genocidas, tai Lietuvoje dabar b t apie 3.565.000 žmoni pagal A. Rimkos apskai iavimus, arba 3.672.969 pagal K. Bielinio, bet ne 2.713.000, kaip parod 1959 m. sausio 15 d. gyventoj surašymo duomenys. Reikia prileisti, kad egzistenciniai biologiniai d sniai skatins padidint gimdym skai i , kad išlygint tur tus nuostolius. Pavyzdys: 1941 m. Lietuvoje buvo vedyb 25.486, gimim — 55.106, mirim — 30.863, prieauglis — 24.243, o 1942 m. po didži j išvežim vedyb — 21.540, gimim net — 69.699, mirim — 33.353 ir prieauglio — 36.346.

Išlik gyvi lietuviai ištr mime darys visa, kad gr žt t vyn . Nemažai daliai pavyks tai pasiekti. Ekonomini kli i Lietuvos

gyventoj skai iui augti n ra. Dabartin je jos teritorijoje optimalis gyventoj skai ius gal t b ti 5.000.000-5.500.000 žmoni pagal A. Rimkos apskai iavimus.

Lietuvi jaun vyr skai iui padid jus (1947-1949 m. kovose j žuvo virš 50.000), jungtuvai skai ius su svetimtau iais taps nereikšmingas. Lietuv moteris buvo visuomet turtinga savigarbos ir taurumo elementais. Be to, lietuvius nuo at j n skiria ir kalba ir tikyba. Kaip tikintis, senobinis lietuvis mir už Perk n , Praamži ir amžin j ugn , taip ir dabartinis lietuvis kovos ir mirs už R pintoj li ir žem , kuri jis laimina savo guodžian iu žvilgsniu. Gindamas savit kult r , sitikinimus, — lietuvis gina savo asmenyb .

Laisv s kovotoj pralietas kraujas ir šimt t kstan i išgabent nelaisv kan ios sudar saugiausius pylimus prieš nutaut jim . J negal s ir šimtme iai suardyti. Jie aid s legendose amžinai. Tik kai kurie ne tik fiziniai, bet, svarbiausia, dvasiniai emigrantai perša bes lygin , servilin bendradarbiavim su okupantais.

Ir gimtosios žem s mistiška trauka yra ir bus didelis nutaut jimo stabdis. Lietuviai neištaut jo per 120 met carin s okupacijos, neatsisak per 40 met savo raidži . Lietuvis ypatingai atsparus priespaudai. Jau ne vien kart priešiški juodvarniai krank Lietuvai mirt . Bet ji gyva šiandien ir liks gyva amžinai.

Dvasiniai ir fiziniai lietuvio paj gumai gali laisvai konkuruoti su okupant tokiomis savyb mis. ion lietuviai yra ir bus geresn je pad tyje, nes jie žino, kad kovoja už taut , už laisv . O at j nai visuomet jausis es okupantai, paverg jai. Komunistin literat ra ir filosofija yra labai sekli žmogaus asmens ir visuomen s problemomis. Tad jos taka nestipri, ne siveržianti.

Lietuva turi daug inteligentijos, 24.000 student , 400.000 pradžios mokyklose moksleivi . Dalis j yra atitol , bet daugumas yra neatskiriamai suaug su tautos kamienu ir gimt ja žeme.

Laisvame pasaulyje yra apie 1.000.000 lietuvi , kuri taka apsupan i visuomen tolygiai did ja ir did s. J medžiaginis svoris irgi smarkiai auga. Abu tie faktoriai jau labai stabdo okupant užma ias. Jei mes sudarysime kovojan i Pasaulio Lietuvi Bendruomen — tai jos taka ir reikšm ir lietuvio išgyvenimui ir Lietuvos išlaisvinimui bus milžiniška. De Gaulle, 1940 m. rugpi io m n. kreip si 1200 pranc z pab gli Gibraltare, plaukusi J. A. V. laivu Anglij : « Tai j s pab gote. Tai gerai. Bet tai, k j s padar te yra niekis. Dabar j s turite padaryti visk . Kol Pranc zija nebus išlaisvinta — j s niekuomet negalite sustoti kovoj ». Ar likimas ne tuos žodžius kasdien m s s žinei byloja ?

Mums visiems yra žinoma daug žadanio rašytojo Landsbergio pjes: *Penki stulpai miesto aikštėje*. Komunistin Maskva stumia ir tempia mūsų tautą istorijos ešafot. Jos opri nikai ir kono mechanikai keikiasi, kad ji turi ne vien, bet 3.000.000 širdži. Pavergtos šalies aikštėse stovi ne penki, bet tik kstantieji stulpai. Prie jų rišami nemarios Lietuvos sūnūs. Nemarios, nes jie židami, maitina Laisvės šaknis savo gyvybės sultimis.

Ta likimin kova išskleid mūsų tautoje piln žmoniškumo vaivorykšt: Lietuva tapo ir yra kovojanti, kenianti ir gerą — *Lituania militans, dolorosa et pia*.

Okupantai sunkia pakaustyti, bet eiseną saugo tuos tikstantius stulpus. Jie pasišovė rišti prie jo kiekvien išdrstant, vardan Lietuvos meilės, vardan pagarbos žuvusiems kovotojams, pakloti prie stulpų gili žiedus. Nemaža yra komentatori (kaip sako Landsbergis) su juodais akiniais, kuriais jie nori paslapti užgesusi juose ištikimyb tautai ir savo šžinei. Bet yra nusikalstama, kuomet kooperatori užsimaskavimas peržengia visus tautinės egzistencijos dėsnius ribas, kuomet komentatoriai pradeda skelbti:

*Niekas negali priešintis prieš jus
Kas turi jį — tas teisingas.*

Man aišku kad tokie komentatori žodžiai negali gržinti tautai laisvės. Bet mes tikime Lietuv ir jos prisiklim. Tod l aš jungiuosi prie vaiko, baimėje, bet ir drsoje, pad jusio gili puokšt prie stulpų papdės, žodži, kuriuos jis pasak komentatoriui:

Jūs esate senas, Jūs esate aklas.

Kas iš mūsų širdyje neturi meilės savo tautai, tas turi pikiausios ršies širdies yd.

Dr. Domas Jasaitis

Tampa, Fla. J. A. V., 1965.II.2 d.

LITERATURA

- Bizottsag, Magyar, *Genocide by deportation ; an appeal to the United Nations to enforce the law*. Foreword by Bela Varga, New Yorkas, 1951, 131 psl.
- Drost, P. N., *The Crime of State ; penal protection for fundamental freedoms of persons and peoples*, Leyden, 1959, 2 t.
- Kaelus, Alexander, *Human Rights and Genocide in the Baltic States*, Stockholmas, 1950, 57 psl.
- Lemkin, Raphael, *Genocide as a Crime Mader International Law*, zr. American Journal of International Law, 41 t. 1947, 145-151 psl.
- Perandi, A., *Another Crime. Soviet Acts of Genocide Against Baltic Nations* zr. *The Baltic Review* (N. Y.) 1954, 2-3 nr., 25-51 psl.
- Plutzer, Antonio, *Le crime de génocide*, St. Galien, 1956, 210 psl.
- Reitlinger, Gerald, *The Final Solution*, New Yorkas, 1953.
- Robinson, Nehemiah, *The Genocide Convention. A Commentary*, New Yorkas, World Jewish Congress, 1960, 158 psl.
- Svabe, A., *Genocide in the Baltic States*, Stoekholmas, 1952, 52 psl.
- Human Freedom is Being Crushed, *The Story of Deportations Behind the Iron Curtain*, Washingtonas, D. C., 1951.
- International Peasant Union. *Memorandum to the United Nations General Assembly*, New Yorkas 1954, 29 psl.
- The Black Book: *The Nazi Crime Against the Jewish People*, New Yorkas, 1946.
- U. S. Congress. Senate. Committee on Foreign Relations. *The Genocide Convention*, Hearings Before a subcommittee of the Committee on Foreign Relations. Washingtonas, D. C., 1950, 555 psl.

NATIONALSOCIALIST AND COMMUNIST GENOCIDE IN LITHUANIA

by

Domas Jasaitis, M. D.

Summary

The author in papers section The historical Parallels mentions in passing of the occurrence of mass homicide and genocide in both ancient and modern times.

The main part of this paper is about modern National Socialist genocide and Communist pan-genocide. Both kinds of genocide originate from the world-views of National Socialism and Communism which deny the ancient law of Judaism and the law of Christ. The intrinsic worth of man even in the humanitarian sense and the respect for individuality which flows from it is discarded.

The thought appears that the Communism of Lenin-Stalin is the incarnation of Darwinism into sociology and Hitler's National-Socialism is the use of Nietzsche's conception of the super-man.

Communism makes the international proletariat the messiah of the new social order. National Socialism irrationally attributes superhuman qualities to the German race. Communism wants to create a homo sovieticus and a pax sovietica and National Socialism wanted to create a super-homo germanicus and a pax germanica. Both of these world-views are totalitarian, both are alien to the cultures which arose from the Judean-Christian tradition of other major religions. Both of these world-views are a return to neanderthalism. Both reject the natural process of evolution of society. Unbounded violence and terror have taken the place of natural evolution.

The Soviet pan-genocide is fifteen years older than the National Socialist genocide. The Gestapo of Hitler and Himmler are the capable students of the Cheka and the NKVD of Stalin and Dzerzhinsky.

This article contains a wide survey of National Socialist genocide in Lithuania from 1941 to 1944 and Communist genocide in Soviet occupied Lithuania from 1940 to 1941 and again from 1945 to 1965.

Material losses suffered by Lithuania between the years 1940 and 1944 are approximately the following : in agriculture and forestry — \$ 209 million, in industry and trade — \$ 100 million, in communications — \$ 101 million, in urban buildings and other constructions — \$ 106 million, in social cultural and health areas — \$ 107 million. In total the losses approximate 623 million dollars.

It is impossible to say what the losses and damages have been from the Soviet occupation of Lithuania for the past two decades.

The Red and Brown genocide brought terrible losses to the inhabitants of Lithuania. They can only be accurately computed by a competent, unbiased international committee which would have to study archives, question witnesses and investigate the problem of the still existant concentration camps and jails in the Soviet Union. According to Lithuanian experts and experts of other nations, the number of victims of genocide comes to 1.126.000 people, i. e. close to thirty-six percent of all the inhabitants of Lithuania.

The Soviet Union has lately been following a policy of colonization of Lithuania and has been instigating aggressive action against the church and believers.